

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Процесна овлашћења детета пред независним
међународним телима**

(мастер рад)

Менторка:

Проф. др Анђелија Тасић

Студент:

Вељко Вељковић

Број индекса: M005/24-O

Ниш, 2026.

САДРЖАЈ

I УВОД	1
II ПРАВО ДЕТЕТА НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ	3
III КОМИТЕТ ЗА ПРАВА ДЕТЕТА	6
3.1. Организација и састав	6
3.2. Надлежност и деловање	8
3.2.1. Извештавање држава чланица	8
3.2.2. Појединачне представке	10
3.2.3. Међудржавне представке	12
3.2.4. Процедура хитних акција	12
3.2.5. Генерална расправа	13
3.2.6. Сарадња са невладиним сектором	13
3.2.7. Поступак истраге у случају грубог или систематског кршења одредаба Конвенције	14
3.3. Учешће деце у раду Комитета за права детета.....	17
3.3.1. Учешће деце у процесу извештавања	17
3.3.1.1. Извештаји деце Комитету	19
3.3.1.2. Учешће деце у припремним радним групама	20
3.3.1.3. Учешће деце путем видео-конференција.....	21
3.3.1.4. Учешће деце на пленарним седницама Комитета.....	21
3.3.2. Учешће деце у данима генералне расправе Комитета за права детета	22
3.3.2.1. Предлагање тема од стране деце	25
3.3.2.2. Планирање и организовање	25
3.3.2.3. Извештаји деце.....	25
3.3.2.4. Учешће у данима генералне расправе и пратећим догађајима.....	26
3.3.2.5. Приватни састанци са члановима Комитета.....	27
3.3.2.6. Утисци деце	28
3.3.3. Учешће деце у поступцима по појединачним представкама	28
IV ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА	34
4.1. Оснивање и опште одредбе	34
4.2. Организација и састав	35
4.3. Покретање поступка пред Европским судом за људска права	36
V СУДСКА ЗАШТИТА ДЕЦЕ У ПРАВУ САВЕТА ЕВРОПЕ	39
5.1. Смернице Комитета министара Савета Европе о правосуђу прилагођеном деци	40
5.1.1. Учешће	41
5.1.2. Најбољи интерес детета	41
5.1.3. Достојанство	42

5.1.4. Заштита од дискриминације.....	42
5.1.5. Владавина права.....	43
VI ДЕЦА КАО ПОДНОСИОЦИ ПРЕДСТАВКИ ПРЕД КОМИТЕТОМ ЗА ПРАВА ДЕТЕТА (студија случаја)	43
6.1. Предмет, циљ и методологија	43
6.2. Резултати истраживања	46
6.3. Повреде одредаба Конвенције о правима детета и опционих протокола	47
6.3.1. Samila против Перуа.....	47
6.3.2. В.Ј. и Р.Ј. против Чешке.....	50
6.3.3. А.В.А. и остали против Шпаније.....	52
6.3.4. N.B. против Грузије	54
6.3.5. А.В. против Финске	56
6.4. Предмети у којима је утврђено да није дошло до повреде одредаба Конвенције о правима детета и опционих протокола	58
6.4.1. А.М. и Е.Р. против Швајцарске.....	58
6.4.2. К.К. против Швајцарске.....	59
VII ДЕЦА КАО ПОДНОСИОЦИ ПРЕДСТАВКИ ПРЕД ЕСЉП (студија случаја) .	61
7.1. Предмет, циљ и методологија	61
7.2. Резултати истраживања	62
7.3. Повреде одредаба чл. 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода	64
7.3.1. F.D. и H.C. против Португала	64
7.3.2. B.F. и остали против Швајцарске	65
7.3.3. Y.Y. и Y.Y. против Русије	66
7.3.4. Тарајева и остали против Русије.....	66
7.4. Повреде одредаба чл. 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода	67
7.4.1. Y. и остали против Бугарске.....	67
7.4.2. Matkava и остали против Русије.....	68
7.4.3. M.H. и остали против Хрватске.....	69
7.5. Повреда одредаба чл. 2 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода	70
7.5.1. Parageorgiou и остали против Грчке	70
7.6. Предмети у којима је утврђено да није дошло до повреде одредаба Европске конвенције.....	72
7.6.1. M.T. и остали против Шведске.....	72
7.6.2. C.E. и остали против Француске	73
VIII ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	73

ЛИТЕРАТУРА	76
Попис остале коришћене литературе.....	80
Сажетак и кључне речи	82
Summary and keywords.....	84
Биографија студента.....	86

I УВОД

У савременим системима уређења људских права, права детета играју важну улогу. Правни статус деце се драстично променио кроз препознавање детета као субјекта и признавање његових права. Овакав став према деци новијег је датума. До значајнијег заокрета у остваривању права деце дошло је у XX веку, када се постепено развијала идеја о детету као самосталном субјекту који је носилац одређених права.¹ У периоду пре XX века, деци је пружана заштита само у оквиру породице, где се на децу гледало као на незрела људска бића којима је потребна посебна заштита. Тако, у средњем веку, није била развијена свест о деци као посебној друштвеној групи. С обзиром на велику стопу морталитета деце у то доба, једина брига о деци се сводила на њихово одржавање у животу. Ако би деца преживела до шесте или седме године, она би се сматрала делом одраслог света.² У признавању права детета најзначајнији корак представља доношење и готово универзална ратификација Конвенције о правима детета.³ Конвенцијом је установљен каталог права детета, која се деци гарантују као њиховим самосталним носиоцима. Она представљају одређени минимум права која државе уговорнице морају обезбедити, али се државама оставља одређени простор да одреде начин на који ће реализовати дате минимуме права.⁴ Комитет за права детета сматра да је члан 12 Конвенције, који регулише право детета на партиципацију, један од четири главна принципа Конвенције. Поред права на партиципацију, главни принципи Конвенције су: право на недискриминацију, право на живот, опстанак и развој и примат најбољег интереса детета, за који истичу да овај члан не утврђује само појединачно право, већ га треба узимати у обзир приликом тумачења и

¹ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *Права детета*, Ниш, 2015., Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 5.

² Verhellen E., Children's Rights in Europe, *The International Journal of Children's Rights* 1, стр. 357.

³ Конвенција о правима детета (у даљем тексту: „Конвенција“ и „КПД“) усвојена је 20. новембра 1989. године у оквиру Уједињених нација, док се примењује од 02. септембра 1989. године и данас је ратификована од стране 196 држава света.

⁴ Mol C., *Children's Representation in Family Law Proceedings*; in: Liefwaard T., Todres J. (ed.), *The International Journal of Children's Rights*, Brill Nijhoff, 2019, стр. 68.

примене свих других права.⁵ Без примене ових принципа, ниједно друго право детета не може бити у потпуности остварено.⁶

У овом раду фокус ће бити на остваривању права детета пред појединим независним телима која могу дејствовати на пољу заштите и унапређења права детета уз њихово посредно или непосредно учешће. Као значајнија тела издвојили смо Европски суд за људска права и Комитет за права детета. Конвенцијом о правима детета установљен је Комитет за права детета (у даљем тексту: „Комитет“).⁷ Основна функција Комитета је праћење напретка у спровођењу Конвенције о правима детета. Његови главни задаци су испитивање иницијалних и периодичних извештаја које му подносе државе потписнице Конвенције, као и сарадња са другим телима за заштиту људских права, агенцијама УН и другим телима, ради реализације права детета и примене Конвенције.⁸ Усвајањем Опционог протокола уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама⁹ делокруг Комитета се проширио. Њиме је уведен механизам којим се омогућава подношење представки због кршења права детета утврђених Конвенцијом и Опционим протоколима донетим уз њу, те се деца могу јавити као самостални подносиоци појединачних жалби.¹⁰ Данас, овај Опциони протокол ратификовало је 53 државе, те представља најмање ратификовани Опциони протокол донет уз Конвенцију о правима детета.¹¹ Република Србија не улази у групу држава које су ратификовале Опциони протокол о комуникацијским процедурама.

Пред Европским судом за људска права деца се могу јавити као субјекти чији се интереси посредно штите, али најважније и као непосредни подносиоци представки. Ово је могуће из разлога што су права у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту „ЕК“ или „Европска конвенција“) загарантована свима,¹²

⁵ Општи коментар број 12: Право детета да буде саслушано, УН, ОЦРЦ/Ц/ГЦ/12, 20. јул 2009, пар. 2. (у даљем тексту „Општи коментар број 12“)

⁶ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op. cit.* стр. 82

⁷ Чл. 43 ст. 1 КПД.

⁸ United Nations Children's Fund, *Implementation handbook for Convention on the rights of the child*, 2007. стр. 639

⁹ Опциони протокол Конвенције о правима детета о комуникацијским процедурама усвојен је 19. децембра 2011. године, док је од 28. фебруара 2012. године отворен за потписивање и ратификацију.

¹⁰ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op. cit.* стр. 55-56.

¹¹ <https://indicators.ohchr.org/>

¹² Чл. 1 Закона о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода,

при чему не долази до издвајања деце. Тако, она уживају сва права као и одрасли, без обзира на то што Европска конвенција не регулише права детета као засебну категорију.¹³ Наведено додатно утврђује савремену тенденцију ширења права деце, као и препознавања детета као самосталног субјекта у праву, што значи да је дете самостални и непосредни носилац права и обавеза, независно од воље његових заступника (најчешће родитеља). Значај могућности заштите права загарантованих Европском конвенцијом је и у широкој примени ове Конвенције као и, до сада праксом потврђеним, квалитетним радом Европског суда за људска права.

II ПРАВО ДЕТЕТА НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ

За остваривање целокупног каталога права деце, кључно је питање права деце на партиципацију и изражавања мишљења ради учешћа у обликовању система у којем живе и од којег зависе, као и ради остваривања својих појединачних права. То право, заправо, представља отеловљење права детета на субјективитет, према којем је дете самостални носилац права и обавеза којима оно може располагати. Овако постављено право детета на партиципацију уређено је Конвенцијом о правима детета, где је предвиђено да деца која су способна да формирају сопствено мишљење имају право да слободно изразе то мишљење о правима која се њега тичу.¹⁴ Као проблематично, јавља се питање тумачења одредбе која предвиђа да деца имају право на изражавање мишљења о питањима која се њих тичу. Која су то питања која се тичу детета? Комитет за права детета је, у свом Општем коментару број 12: Право детета да буде саслушано, изразио забринутост због чињенице да се у пракси

Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у конвенцију и први протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005, 7/2005 – испр. и „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/2010 и 10/2015, у даљем тексту: „ЕК“.

¹³ Vlašković V., *Children's Rights in the Council of Europe – Framework*; in: Raisz A. (ed.), *Children's Rights in Regional Human Rights Systems*, Central European Academic Publishing, Будимпешта, 2024, стр. 47-48.

¹⁴ Чл. 12 ст. 1 КПД.

држава потписница Конвенције о правима детета често ускраћује право деци да буду саслушана, чак и у ситуацијама када је очигледно да се расправа односи на питања која се њих непосредно тичу и на њих утичу, а упркос томе што су деца у стању да формирају и изразе сопствено мишљење о тим питањима. Комитет подржава широко тумачење појма „питања која се тичу детета“. Међутим, Комитет истовремено признаје да је ограничење садржано у изразу „која се тичу детета“ уведено ради јаснијег разграничења у намери да Конвенција не предвиђа то право као општу политичку формулацију. Пракса је показала, а Светски самит за децу¹⁵ потврдио, да широко тумачење питања која се тичу детета помаже да се деца укључе у друштвене процесе у својој заједници и друштву. Партиципација деце је битна за њихов раст и психолошки развој, а из разлога што подстиче њихову самосталност, самопоуздање и разумевање демократских процеса који се у њиховој околини одвијају.¹⁶ Партиципацију деце не би требало мешати са правом детета на изражавање мишљења. Она представља шири појам у односу на право детета на изражавање мишљења, која поред овог права, обухвата и право на обавештавање ради формирања мишљења и право детета да се то мишљење узме у обзир.¹⁷

Право детета на партиципацију је врло контроверзно питање и може изазвати бројне проблеме, а то из разлога што за разлику од осталих права из каталога Конвенције о правима детета, ово право прети да угрози ауторитет одраслих. Неспорно је да дете, у зависности од својих развојних могућности, може и требало би да доноси одлуке које се њега тичу. Одговорност пада на државне органе да осигурају да се израженом мишљењу деце да на значају приликом одлучивања, а тако што ће деца увек имати могућност да изразе своје мишљење, али и активностима са циљем промовисања културе поштовања мишљења и ставова деце од стране свих оних коју су у контакту са децом.¹⁸ Међутим, као спорно се јавља питање у којој мери ће државе ово право деци признати.¹⁹

¹⁵ Светски самит за децу био је одржан у седишту УН у Њујорку 29. и 30. септембра 1990. године, те представља састанак на нивоу самита одржан искључиво како би се бавио питањима деце, што се до тада није догодило.

¹⁶ Драшкић М., *Породично право и право детета: Породични закон Србије: пракса Европског суда за људска права у области породичног права*, Београд, 2011., Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 284.

¹⁷ Ћорац С., *Право детета на изражавање мишљења у судском поступку*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66, 2014, стр. 346.

¹⁸ Драшкић М., *ibid.*

¹⁹ Вучковић Шаховић Н., *Права детета и међународно право*, Београд, 2000., Југословенски центар за права детета, стр. 121-122.

У центру остваривања права детета на партиципацију налази се право детета на судску заштиту пред државним и међународним судовима. Право на судску заштиту је једна од основних тековина људских права, те се као такво то право има признати и деци. Са циљем остваривања овог права у предметима у којима се деца јављају као починиоци кривичних дела, дошло је до институционализације малолетничког кривичног правосуђа. Институционализација посебног правосуђа за малолетнике једна је од главних тачака модернизације кривичноправног статуса малолетних преступника.²⁰ Када је реч о грађанскоправним поступцима, као проблем се јавља чињеница да деца у савременим правним системима немају потребну способност за покретање поступака пред државним судовима. Међутим, то не значи да деца неће моћи да остварују своја права пред државним судовима, деца ово право остварују посредно. Ради остварења својих права деци је потребно заступање које остварују најчешће преко родитеља, али и преко старатеља и органа старатељства који једини имају правни капацитет за покретање поступака пред државним судовима, а у име и за рачун заступане деце. Проблем се јавља у чињеници што се родитељи или други заступници деце могу определити да не покрену одређени поступак ради судске заштите деце. На овако постављеном проблему се може видети да партиципација деце и слобода њиховог аутономног изражавања мишљења још увек није развијена, већ деца своје мишљење и даље најчешће изражавају посредством родитеља или уз сагласност родитеља.

Деца остварују заштиту и пред међународним судовима и телима. Тако, деца могу непосредно штитити своја права пред Европским судом за људска права, а у односу на права која су загарантована Европском конвенцијом и додатним протоколима. Овај вид заштите је значајан управо због претходно поменуте чињенице да деца могу, као непосредни подносиоци представки, штитити своја права пред Европским судом за људска права. Поред тога, Опциони протокол о комуникацијским процедурама, донет уз Конвенцију о правима детета, уводи поступак представки, што је веома важан додатак инструментима који доприносе заштити права детета. Према одредбама овог Опционог протокола појединци или групе који тврде да су жртве повреде било којег права из Конвенције о правима детета или

²⁰ Јањић-Комар М., Обретковић М., *Права детета – права човека*, Београд, 1996., „Досије“ и Удружење правника Србије за социјално право, стр. 152.

других опционих протокола донетих уз њу, могу Комитету за права детета да поднесу представку.²¹

Како дете сазрева, његови ставови ће имати све већу тежину у процени његових најбољих интереса. По мишљењу Комитета, бебе и веома мала деца имају иста права као и сва друга деца, чак и ако не могу да изразе своје ставове као старија деца. Код деце која нису у стању или не желе да изразе свој став постоји обавеза држава да обезбеде одговарајуће аранжмане за процену њихових најбољих интереса.²²

III КОМИТЕТ ЗА ПРАВА ДЕТЕТА

3.1. Организација и састав

Конвенцијом о правима детета основан је Комитет за права детета са циљем контроле држава уговорница у погледу спровођења обавеза обухваћених Конвенцијом и опционим протоколима донетим уз њу. Комитет за права детета регулисан је другим делом Конвенције о правима детета.²³

Комитет данас чини осамнаест стручњака²⁴ које бирају стране уговорнице из редова својих држављана. Ови стручњаци поступају у личном својству, а не као представници влада својих држава. Избори чланова Комитета се врше тајним гласањем са листе номинованих

²¹ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op. cit.*, стр. 259.

²² Општи коментар број 14: О праву детета да су његови најбољи интереси од примарног значаја, УН ЦРЦ/Ц/ГЦ/14, 29. мај 2013., пар. 44.

²³ II део КПД.

²⁴ Данас, састав Комитета чине: *Suzanne Aho* (Того), *Thuwayba Al Barwani* (Оман), *Hynd Ayoubi Idrissi* (Мароко), *Mary Beloff* (Аргентина), *Rinchen Chopel* (Бутан), *Rosaria Correa* (Панама), *Timothy P.T. Ekesa* (Кенија), *Bragi Gudbrandsson* (Исланд), *Mariana Ianachevici* (Молдавија), *Philip D. Jaffe* (Швајцарска), *Cephas Lumina* (Замбија), *Faith Marshall-Harris* (Барбадос), *Benyam Dawit Mezmur* (Етиопија), *Aissatou Alassane Sidikou* (Нигер), *Juliana Scerri Ferrante* (Малта), *Zeinebou Taleb Moussa* (Мауританија), *Benoit Van Keirsbilck* (Белгија) и *Sophie Kiladze* (Грузија), која је и председник Комитета. Анализом порекла чланова може се уочити равномерна распрострањеност, као и непостојање фаворизације држављана развијенијих држава.

кандидата. Номинације врше државе чланице на писани позив Генералног секретара УН,²⁵ по којем ће се државама које су приступиле Конвенцији оставити рок од два месеца за номинацију. Свака држава уговорница може номиновати једно лице из редова својих држављана. У пракси, номиновани кандидати најчешће одржавају блиске везе са владама држава које су их номиновале, упркос одредби да они поступају искључиво у личном својству. Међутим, то нужно не мора значити да ће они бити пристрасни у свом раду. Пристрасност ће највише зависити од поступања самих влада држава чланица.²⁶ Како је пристрасност чланова Комитета реална опасност, приликом избора би требало водити рачуна о односу кандидата према влади која их је номиновала.²⁷

По прикупљеним номинацијама, Генерални секретар припрема листу свих номинованих кандидата, коју затим подноси свим државама уговорницама Конвенције. Сами избори се одржавају на састанцима које сазива Генерални секретар УН. У Комитет се бирају експерти који су добили највећи број гласова и апсолутну већину гласова присутних представника страна уговорница. Мандат чланова Комитета траје четири године, с тим што имају право на поновни избор.²⁸

Конвенцијом је Комитету дато овлашћење на самостално доношење пословника и других интерних аката, којим ће ближе уредити сопствени рад. Тако, Комитет поступа, како по Конвенцији, тако и по актуелном Пословнику,²⁹ али и по донетим Општим методама рада.³⁰

Пословником су ближе уређене разне области поступања Комитета. Организациона структура уређена је тако да чланови Комитета бирају једног од чланова за председника Комитета, као и четири потпредседника који заједно чине Биро Комитета, с тим што један од потпредседника, поред те функције, обавља и функцију известиоца. Чланови Бироа се

²⁵ Генерални секретар Организације уједињених нација налази се на челу Секретаријата УН, њега именује Генерална скупштина на препоруку Савета безбедности. Генерални секретар је највиши административни службеник УН.

²⁶ Вучковић Шаховић Н., *op. cit.*, стр. 274.

²⁷ Vande Lanotte J., Goedertier G.: *Monitoring Human Rights: Formal and Procedural Aspects*; in: Verhellen E.: *Monitoring Children's Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Haag, 1996, стр. 74; преузето из: Вучковић Шаховић Н., *Права детета и међународно право*, Београд, 2000., Југословенски центар за права детета.

²⁸ Чл. 43 КПД.

²⁹ Committee on the Rights of the Child, *Rules of procedure*, 2019.

³⁰ Committee on the Rights of the Child, *Working methods*.

бирају на мандат од две године са правом на једно поновно именовање, од којег правила изузетак представља позиција председника Комитета, који не може бити реименован. За свој рад, Биро одговара Комитету.³¹

Комитет може, уз поштовање одредаба Конвенције, кад год је то применљиво, основати пододборе и друга *ad hoc* помоћна тела и дефинисати њихов састав и мандате. Свако помоћно тело може бирати своје службенике и има право на усвајање свог пословника.³²

Генерални секретар УН-а формира Секретаријат, као и друга неопходна тела за функционисање Комитета. Он обезбеђује Комитету неопходно особље, као и друге потребе за обезбеђење ефикасног обављања његових функција прописаних Конвенцијом.³³

Одлуке Комитет доноси јавним гласањем, простом већином, под условом да је остварен кворум од дванаест чланова. Сваки члан Комитета има право на један глас, независно од тога да ли обавља функцију члана Бироа Комитета. За случај да су гласови за и против једнако подељени, предлог ће се сматрати одбијеним.³⁴

3.2. Надлежност и деловање

3.2.1. Извештавање држава чланица

Државе чланице подносе Комитету извештаје о усвојеним мерама на пољу заштите и унапређења права детета признатих Конвенцијом. Дужност подношења извештаја државе чланице имају у року од две године од ступања Конвенције на снагу у правном систему предметне државе чланице, као и након тога, на сваких пет година.³⁵ Извештаји потписница не би требало да садрже само информације о законској регулативи и другим правним

³¹ Committee on the Rights of the Child, *Rules of procedure*, 2019., стр. 8.

³² Committee on the Rights of the Child, *ibid.*, стр. 17.

³³ Committee on the Rights of the Child, *ibid.*, стр. 10.

³⁴ Committee on the Rights of the Child, *ibid.*, стр. 13-17.

³⁵ Чл. 44 КПД.

питањима, већ и детаљне информације о важећој и будућој политици у области права детета, као и о институционалним променама које би требало олакшати примену Конвенције. Државе потписнице у својим извештајима наводе све потешкоће које могу отежати или отежавају свеобухватну примену Конвенције.³⁶

Са циљем олакшавања подношења иницијалних и редовних извештаја држава чланица, Комитет је донео опште упутство за израду иницијалних извештаја,³⁷ као и опште упутство за израду редовних, периодичних извештаја.³⁸

У вези са примљеним извештајима, Комитет прво проверава да ли су у њему у потпуности обухваћене све одредбе Конвенције. Уколико нису обухваћене све одредбе Конвенције, Комитет ће позвати државу да допуни извештај, након чега се представници државе позивају да усмено бране свој извештај пред Комитетом.³⁹ По утврђивању свих чињеница, Комитет је овлашћен на давање закључних запажања у виду предлога и општих препорука државама чланицама, као и на достављање извештаја специјализованим агенцијама, УНИЦЕФ-у⁴⁰ и другим надлежним телима који садрже захтев или указују на потребу за стручним саветима или помоћи, заједно са евентуалним запажњима и предлозима у вези с тим молбама или потребама.⁴¹ Држави уговорници, закључна запажања служе као оквир за унапређење права детета у тој држави и што свеобухватније примене Конвенције.⁴²

³⁶ Давид П., Конвенција и Комитет за права детета: изузетан изазов за међународну заједницу; у: Вучковић Шаховић Н. (ур.), *Права детета у свету и Југославији*, Београдски центар за људска права, Београд, 1997, стр. 32-33.

³⁷ Committee on the Rights of the Child, *General Guidelines Regarding the Form and Content of the Initial Reports to be submitted by State Parties under Article 44, paragraph 1(a), of the Convention*, ЦРЦ/Ц/5, 1991.

³⁸ Committee on the Rights of the Child, *General Guidelines Regarding the Form and Content of the Periodic Reports to be submitted by State Parties under Article 44, paragraph 1(b), of the Convention*, ЦРЦ/Ц/58/Рев.1, 2005.

³⁹ Вучковић Шаховић Н., Међународноправна заштита детета и обавезе Југославије; у: Вучковић Шаховић Н. (ур.), *Права детета у свету и Југославији*, Београдски центар за људска права, Београд, 1997, стр. 50-51.

⁴⁰ УНИЦЕФ (*United Nations Children's Fund*, раније познат као *United Nations International Children's Emergency Fund*, одакле и потиче акроним „УНИЦЕФ“, који се у употреби задржао до данас, упркос промени званичног назива) представља дејчи фонд ОУН-а са седиштем у Њујорку, основан дана 11.12.1946 са циљем помоћи деци у разореној Европи услед Другог светског рата. Данас је УНИЦЕФ присутан у више од 190 земаља и територија у којима се залаже за заштиту и унапређење права и услова живота деце. У свом раду, УНИЦЕФ се руководи готово универзално прихваћеном Конвенцијом о правима детета. Финансирање УНИЦЕФ-а се у потпуности базира на добровољним прилозима појединаца, држава и влада, фондација и привредних друштава.

⁴¹ Чл. 45 КПД.

⁴² Давид П., *op. cit.*, стр. 33

3.2.2. Појединачне представке

Усвајањем Опционог протокола о комуникацијским процедурама, донетог уз Конвенцију о правима детета 19. децембра 2011. године предвиђена је могућност подношења појединачних представки Комитету. Као подносиоци представки по Опционом протоколу могу се јавити појединци, заступници појединаца или групе појединаца.⁴³ Тако, ова процедура омогућава детету, групама деце или њиховим заступницима који тврде да су им повређена права гарантована Конвенцијом и опционим протоколима да поднесу представку Комитету. По правилу, заступник може поднети представку у име детета под условом његове изричите сагласности. Међутим, када је то оправдано, заступник може поднети представку у име детета и без такве сагласности.⁴⁴ Претпоставка је да ће оправданост подношења представке у име детета без његове изричите сагласности ценити Комитет у сваком појединачном случају, а водећи се најбољим интересима детета. Не постоји могућност подношења колективних представки Комитету од стране националних институција које се баве људским правима, омбудсмана и невладиних организација без јасне индивидуализације жртве. Имплементацију колективних представки у систем рада Комитета подржале су невладине организације, као и сам Комитет, али услед противљења већег броја држава, колективне представке нису унете у завршни нацрт Опционог протокола. Изостанак увођења колективних представки могао би се превазићи екстензивним тумачењем појма појединачних представки од стране групе појединаца. Међутим, овакво изигравање права би изазвало одређене проблеме, који се огледају у потенцијално великом броју индивидуалних представки којим се желе заштитити колективна права, као и потешкоћама у виду забране анонимности подносилаца тих представки. Потешкоће могу настати и због страха подносилаца представки од реакција предметне државе уговорнице против које је представка поднета.⁴⁵

Да би Комитет разматрао појединачне представке, неопходно је да оне испуњавају одређене услове прихватљивости. Те ће се представка сматрати неприхватљивом ако: је

⁴³ Чл. 5 Опционог протокола Конвенције о правима детета о комуникацијским процедурама (у даљем тексту: „Опциони протокол“)

⁴⁴ Михајловић Ј., *The Third optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure: a new method of legal protection of children's rights*, *Law and Politics*, бр. 20, 2022, стр. 164.

⁴⁵ Ђорђевић Алексовски С., *Трећи факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 62, 2012., стр. 512-514.

представка анонимна, је исто питање Комитет већ испитао или се испитује у оквиру другог поступка међународне истраге или решавања, сва расположива домаћа правна средства нису исцрпљена (с тим што ово правило неће важити када је примена домаћих правних средстава неразумно пролонгирана или је мало вероватно да ће она бити успешна), је представка очигледно неоснована или недовољно поткрепљена, су се чињенице на којима се заснива представка догодиле пре ступања на снагу Опционог протокола у предметној држави уговорници, не испуњава услов писане форме, представља злоупотребу права или је неспојиво са одредбама Конвенције и/или опционих протокола донетих уз њу, представка није поднета у року од једне године од дана исцрпљења свих домаћих правних средстава. Последице преклузије услед протеча рока од годину дана од исцрпљења свих домаћих правних средстава се могу превазићи под условом да подносилац докаже да није било могуће поднети представку у том року.⁴⁶ Једини рок који је одређен је тај који се почиње рачунати од исцрпљивања свих домаћих правних средстава, док не постоји рок чији се почетак везује за неку другу објективну околност, као што је нпр. тренутак настанка повреде права детета. Ово сматрамо оправданим с обзиром на то да исцрпљивање домаћих правних средстава може трајати дуже или краће, у зависности од тога о којој држави је реч, те би одређивањем рока који се везује за неку другу чињеницу стављало у неповољнији положај подносиоце представки који су заштиту тражили у државама у којима интерне процедуре трају дуго и где постоје бројније могућности у виду правних средстава за заштиту права детета. Опционим протоколом није одређен рок након којег се ни под којим условом не може поднети представка. Како је поменуто, уколико подносиоцу није било могуће да поднесе представку у року, представку ће моћи да поднесе и по његовом протеклу. По мишљењу аутора, ова одредба је оправдана и требало би је екстензивно тумачити, те у пракси често оглашавати представке прихватљивим упркос истеку рока, када за то постоје оправдани разлози. Ово из разлога што се у поступку пред Комитетом штите фундаментална права деце која заштиту нису успела остварити у поступцима пред интерним органима. Представке могу подносити и сама деца, те се никако не може од њих оправдано очекивати да познају процедуру пред Комитетом и услове прихватљивости представке, па је сасвим могуће да рок буде пропуштен због незнања. Такође је важно напоменути да наспрам себе, деца имају државу која је несумњиво „јача“ страна у спору, те разне околности могу утицати

⁴⁶ Чл. 7 Опционог протокола

на подносиоце представки да пропусте овај рок, као што су: притисци од стране одраслих (представника државе у вођеним процедурама, родитеља, старатеља, наставника...), страх деце од упуштања у комплексне међународне процедуре и сл.

3.2.3. Међудржавне представке

Поред појединачних представки, још једна новина уведена Опционим протоколом је могућност подношења међудржавних представки. Ову врсту представке може поднети држава уговорница, која сматра да друга држава уговорница не испуњава своје обавезе по Конвенцији, Опционом протоколу о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији или по Опционом протоколу о учешћу деце у оружаним сукобима. Комитет ће, поступајући по примљеној представи, настојати да пружи своје услуге државама у спорном односу, са циљем мирног решавања спорног односа.⁴⁷

Да би Комитет разматрао ове представке, потребно је да државе уговорнице у спорном односу дају посебну изјаву којом прихватају надлежност Комитета да разматра међудржавне представке. За спровођење процедуре по међудржавним представкама, неопходно је да и држава подносилац представке и држава против које је представка поднета прихвате надлежност Комитета. Изјаву државе чланице дају у писаној форми, која се шаље и депонује код генералног секретара УН.⁴⁸

3.2.4. Процедура хитних акција

Извештај са заседања Комитета од 19.10.1992. године садржи одредбе о предузимању хитних акција.⁴⁹ Да би Комитет предузео хитне акције неопходно је, пре свега, да је реч о повреди права предвиђених Конвенцијом, као и да је повреда права настала у држави уговорници Конвенције. За предузимање хитних акција, неопходно је и да је ситуација

⁴⁷ Чл. 12 Опционог протокола

⁴⁸ Ђорђевић Алексовски С., *op. cit.*, стр. 516-517.

⁴⁹ Committee on the Rights of the Child, *Report adopted by the Committee at its 46th Meeting*, ЦРЦ/Ц/10, 1992, стр. 18

озбиљна, тј. да постоји реални ризик од даљих кршења права и да би се хитним акцијама могло спречити даље погоршање ситуације.

У случају да Комитет утврди да су испуњени критеријуми за хитни поступак, он би извор информација, из којег је сазнао за кршење права, проследио предметној држави уговорници. Комитет такође може предложити посету предметној држави уговорници. За успешност хитних акција, неопходно је да информације о њима изађу у јавност. То би се првенствено остварило укључивањем информација о хитним акција у извештајима Комитета.

3.2.5. Генерална расправа

На сваке две године, у септембру месецу, Комитет одржава дан генералне расправе. Генерална расправа се одржава у Женеви у Палати Нација.⁵⁰ Теме генералне расправе су поједине одредбе Конвенције. Циљ генералне расправе је у бољем разумевању одредаба Конвенције, као и постизање консензуса у њиховом тумачењу. Као резултат генералне расправе, Комитет објављује своје опште коментаре који се односе на одређена права детета.⁵¹

3.2.6. Сарадња са невладиним сектором

Невладине организације играју важну улогу у извештавању Комитета, који подстиче све међународне, регионалне, националне и локалне организације да достављају писмене информације о примени Конвенције. Циљ овакве сарадње је у томе да Комитет добије информације од невладиних организација о пропустима у имплементацији Конвенције у појединим државама.⁵²

⁵⁰ Child Rights Connect, *Days of General Discussion by the UN Committee on the Rights of the Child – Information for children's rights defenders*, 2018, стр. 1.

⁵¹ Вучковић Шаховић Н., *op. cit.*, стр. 292.

⁵² Вучковић Шаховић Н., *Међународно-правна заштита права детета*, Београд, 2001, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 241.

Ради лакшег подношења извештаја осталим невладиним организацијама, Група невладиних организација за Конвенцију о правима детета објавила је Упутство за подношење извештаја од стране невладиних организација Комитету за права детета.⁵³ Према овим упутствима, извештај невладине организације би требало да садржи анализу извештаја државе уговорнице по следећим секцијама: опште мере спровођења Конвенције, дефиниција детета, грађанска права и слободе, породична средина и алтернативна брига о детету, основна здравствена заштита, образовање, слободно време, игра и културне активности и посебне мере заштите. Овако, Комитет ће моћи најлакше да упореди извештај влада држава уговорница са информацијама добијеним од невладиних организација.

Сарадња са невладиним организацијама је посебно значајна због већих могућности остваривања учешћа деце у њиховом раду. Активно учешће деца могу имати у поступку сачињавања извештаја, где невладина организација, приликом прикупљања свих неопходних информација, спроводи и консултовање са децом ради узимања у обзир њихових мишљења и искустава. Мишљења деце се могу издвојити у посебном одељку извештаја, или чинити целину са осталим прикупљеним информацијама. Невладине организације помажу деци у остваривању својих права и тако што повремено организују састанке са децом где она, уз подршку чланова невладине организације, самостално сачињавају своје представке, које се могу проследити Комитету.

3.2.7. Поступак истраге у случају грубог или систематског кршења одредаба Конвенције

Опциони протокол о комуникацијским процедурама, у свом трећем делу, предвиђа могућност вођења посебног поступка истраге у случају грубог или систематског кршења одредаба Конвенције или опционих протокола донетих уз њу.⁵⁴ Правилник о поступању по појединачним представкама под Опционим протоколом уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама уређује поступање Комитета у овим поступцима.⁵⁵ Ову

⁵³ Theytaz-Bergman, L., *A guide for Non-Governmental Organizations Reporting to the Committee on the Rights of the Child*, Женева, 2006, NGO Group for the Convention on the Rights of the Child.

⁵⁴ Чл. 13-14 Опционог протокола Конвенције о правима детета о комуникацијским процедурама.

⁵⁵ Committee on the Rights of the Child, *Rules of procedure under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, ЦРЦ/Ц/158, 2025.

процедуру води Комитет у случају да добије поуздане информације о грубом или систематском кршењу одредаба Конвенције или опционих протокола у одређеној држави уговорници. Страна која жели информисати Комитет о грубом или систематском кршењу одредаба Конвенције или опционих протокола, мора се водити смерницама које је поставио Комитет.⁵⁶

За спровођење поступка истраге није неопходно прибавити изричиту сагласност предметне државе уговорнице. Самим чином ратификације Опционог протокола, држава уговорница пристаје на спровођење поступка истраге. Изузетак постоји у случају да, у време ратификације Опционог протокола, држава уговорница изјави да не признаје надлежност Комитета за спровођење поступка истраге у случају грубог или систематског кршења одредаба Конвенције или опционих протокола.⁵⁷

Уколико Комитет сматра да постоје основи за покретање овог поступка, он ће без одлагања позвати предметну државу да се изјасни о пристиглим информацијама. Поред тога, ради додатног прикупљања информација, Комитет се може обратити и: државним организацијама, телима, агенцијама и фондовима УН-а, међународним организацијама, институцијама за заштиту људских права, невладиним организацијама, и физичким лицима. У групу физичких лица којима се Комитет може обратити ради прикупљања информација спадају и деца. Те, на тај начин Комитет може стећи непосредна сазнања о грубом или систематском кршењу дечијих права.

Приликом спровођења процедуре, чланови Комитета који су надлежни ће, по правилу, позвати представнике државе чланице да активно учествују у њој, тако што ће информисати Комитет о свим питањима од значаја. Комитет може затражити од предметне државе и да изабере једно или више лица који ће водити разговоре са члановима Комитета.

⁵⁶ Комитет је поставио следеће услове: неопходно је навести државу уговорницу за коју се тврди да грубо или систематски крши одредбе Конвенције или опционих протокола донетих уз њу; информације се шаљу писаним путем, на неком од језика у службеној употребу у УН-у (арапски, кинески, енглески, француски, руски или шпански); неопходно је навести чињенични опис, као и конкретне одредбе Конвенције и опционих протокола који су повређени, као и у којој мери дошло до повреде ових права; поднесак не би смео да садржи више од 7.000 речи; поднесак мора бити сажет, написан без употребе непримереног речника; мора садржати релевантну документацију који ће потврдити наводе из поднеска, а сваки од приложених докумената мора бити праћен кратким описом; поднесак се не сме заснивати искључиво на информацијама које дистрибуирају медији. Више о овим условима и препорукама на: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/inquiry-procedure>

⁵⁷ Benysuz M., *Optional Protocol on a Communications Procedure*; in: Benysuz M., Rasiz A. (ed.), *International Children's Rights*, Central European Academic Publishing, Будимпешта, 2024, стр. 251.

Истрага може обухватити и посету предметној држави чланици од стране чланова Комитета, за шта је неопходна сагласност предметне државе чланице. Приликом посете, чланови Комитета могу спровести неопходна усмена саслушања ради утврђивања свих релевантних чињеница. Сарадња државе уговорнице је кључна, чак и када се чланови Комитета одлуче на посету предметној држави ради прикупљања непосредних сазнања.⁵⁸ Чланови Комитета могу, поред одраслих, саслушати и непосредно децу. Том приликом, они се морају водити најбољим интересима деце и морају посветити дужну пажњу њиховим ставовима. Сам поступак саслушања мора такође бити прилагођен деци уз вођење рачуна о узрасту детета које се саслушава. У том погледу, поред опште одредбе прилагођавања саслушања деци, предвиђено је да деца морају бити саслушана одвојено, односно да се не смеју саслушавати у групама. Приликом спровођења истраге, Комитет може позвати и поједина стручна лица у циљу пружања помоћи у њеном спровођењу. Током трајања поступка истраге, сва документација настала њеним вођењем мора бити поверљива.

По утврђивању неопходних чињеница, именовани чланови Комитета ће сачинити извештај, који се прослеђује предметној држави уговорници, на који држава чланица може дати одговор у року од шест месеци. Извештај Комитета, са свим налазима, коментарима и препорукама се јавно објављују на веб страници Канцеларије Високог комесара УН за људска права. На поменутој веб страници се може видети списак свих извештаја и докумената објављених у поступцима истраге.⁵⁹ Поред извештаја и све пратеће документације, објавиће се и одговор државе уговорнице, али само под условом да се њени представници са тиме сагласе. Јавно објављивање извештаја са пратећом документацијом ће уследити тек по окончању поступка истраге и по протеклу рока од шест месеци за одговор државе уговорнице.

⁵⁸ Carletti C., The Third Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child: Preliminary case law assessment for the effective promotion and protection of children's rights, *Global Campus Human Rights Journal* 4, стр. 118.

⁵⁹https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=15&DocTypeCategoryID=7

3.3. Учешће деце у раду Комитета за права детета

Са циљем унапређења права детета, Комитет подржава слање писаних извештаја као и додатне усмене информације које подносе организације које се баве правима деце и представници деце у процесу праћења имплементације права детета у системима држава уговорница. Поред тога Комитет подстиче и саме државе уговорнице, као и невладине организације, у пружању подршке деци у изношењу својих ставова Комитету.⁶⁰

У циљу детаљног регулисања начина за остварење учешћа деце, Комитет је донео бројне акте из своје надлежности. То су пре свега одређене методе рада, али и правила поступка у погледу примене Опционог протокола о комуникацијским процедурама у пракси.

3.3.1. Учешће деце у процесу извештавања

У циљу детаљног регулисања овог вида учешћа деце, Комитет је донео Методе рада за учешће деце у процесу извештавања Комитета за права детета (у даљем тексту: „Методе рада за учешће деце у процесу извештавања“). Оне су донете на 66. седници Комитета, одржаној у периоду од 26.05 до 13.06.2014. године. Сам документ донет је дана 16.10.2014. године и представља један од аутономних докумената Комитета којим он уређује сопствени рад.⁶¹

У Методама рада за учешће деце у процесу извештавања потврђује се да би праву детета на партиципацију требало дати на значају, као једном од четири главна принципа Конвенције. Државе уговорнице имају обавезу да подстичу и омогућавају деци да учествују у припреми њихових извештаја Комитету.

⁶⁰ Општи коментар број 12, пар. 131.

⁶¹ Committee on the Rights of the Child, *Working methods for the participation of children in the reporting process of the Committee on the Rights of the Child*, ЦРЦ/Ц66/2, 2014.

Комитет подстиче невладине организације и УНИЦЕФ да, у време процене стања права детета у одређеној држави, обезбеде учешће деце у процесу извештавања. Сви актери који олакшавају учешће деце у процесу извештавања, укључујући државе чланице, НВО и УНИЦЕФ, требало би да воде рачуна о томе да су интереси који су представљени у процесу извештавања заправо интереси саме деце, а не одраслих или организација са којима они раде.

Методe рада за учешће деце у процесу извештавања поставиле су одређене захтеве који се морају поштовати у свим процесима у којима се деца саслушавају и учествују, укључујући и процес извештавања: 1) деци би требало ставити на располагање потпуне информације, прилагођене њиховом узрасту, о њиховом праву да слободно изразе своје мишљење; 2) деца не смеју бити присиљена на изражавање мишљења против своје воље и њима се мора пружити могућност да своје учешће прекину у било којој фази; 3) требало би уважити све ставове и мишљења деце; 4) деци би требало омогућити да користе своја знања, вештине и способности како би изразила своје ставове о питањима од значаја; 5) неопходно је створити средину која је прилагођена изражавању мишљења деце, њима се мора дати довољно простора и времена, како би она стекла потребно самопоуздање и искористила прилику да својим ставовима допринесу процесу извештавања; 6) с обзиром на то да деца нису хомогена група, требало би се посебно постарати да сва деца могу учествовати у изражавању мишљења, са посебном пажњом на децу из маргинализованих друштвених група, као и на најмлађу децу; 7) требало би обезбедити одређену припрему и подршку, како деци, тако и одраслима који раде са децом, за изражавање мишљења и активно учешће деце у процесима извештавања; 8) одрасли имају одговорност према деци са којом раде, те морају предузети све мере предострожности како би минимализовали ризик од насиља, експлоатације или било којих других негативних последица по њих; 9) организације које воде деца, дечје групе, НВО и УНИЦЕФ би требало да се постарају да деца јасно разумеју своју улогу у процесу изражавања мишљења, у том смислу Комитет посебно наглашава значај пружања повратних информација деци и обавештавање деце о томе како ће се њихови ставови тумачити и бити од користи.

Комитет наводи на које начине деца могу учествовати у процесу извештавања. То су само „главни“ начини за то, те се деци учешће може омогућити и на друге начине. У корпус

могућности остваривања учешћа деце улазе: посредни и непосредни извештаји деце Комитету, учешће које деца остварују у припремним радним групама, остваривање учешћа путем видео-конференција и учешће на пленарним седницама Комитета.

3.3.1.1. Извештаји деце Комитету

Организације вођене од стране деце, као и дечје групе могу Комитету подносити своје извештаје, у којима ће бити садржани њихови ставови и препоруке. За уважавање ових извештаја, Комитет захтева да они детаљно садрже опис поступка у којем су изабрана деца која су учествовала у сачињавању извештаја, као и методе које су коришћене за прикупљање, тумачење и изражавање ставова деце. Овај захтев је Комитет поставио како би избегао паушалне извештаје у којима су само наведени ставови деце, без ближег одређења о томе како су мишљења прикупљена. Иако Комитет захтева детаљно описан поступак прикупљања мишљења деце, ради заштите деце која су учествовала у процесу извештавања, она не би требало бити именована или идентификована фотографијама. Комитет такође захтева да се информације које доставе организације које воде деца или дечје групе доставе Секретаријату Комитета најмање два месеца пре почетка састанка припремне радне групе.⁶² Ови извештаји су поверљиви и нису доступни јавности, осим ако је у њима изричито наведено супротно. Сматрамо да је поверљивост извештаја у конкретном случају неопходна, а у циљу прикупљања што вернијих информација у вези остваривања права детета у одређеној држави. Анонимност деце доприноси да се код њих створи осећај сигурности приликом подношења извештаја. Поред тога, њоме се деца штите од потенцијалне касније одмазде предметне државе уговорнице.

⁶² Припремна радна група (на енглеском: *Pre-sessional working group*) се састаје са циљем да Комитет изврши прелиминарни преглед извештаја државе уговорнице и добије додатне информације од невладиних субјеката, у које спадају и деца, о стању права детета у одређеној држави. Једну недељу годишње, Комитет се састаје у припремној радној групи. По правилу, припремна радна група се састаје две седнице пре заказаног прегледа и процене извештаја државе чланице. Ове седнице су затворене за јавност, и информације о идентитету свих лица и организација које су учествовале морају бити сачуване од очију јавности. Тајност је успостављена са циљем обезбеђења отворености излагања, без устручавања учесника.

3.3.1.2. Учешће деце у припремним радним групама

Током састанка припремне радне групе, Комитет се састаје са представницима специјализованих агенција УН-а, организацијама које воде деца, НВО, националним институцијама за људска права, као и другим представницима деце, како би добио обавештења о питањима од значаја. Деца имају право да присуствују састанцима припремне радне групе. Она могу дати своје мишљење о извештају државе уговорнице, приликом чега могу истаћи кључне проблеме са којима се она суочавају у датој држави уговорници. председавајући ће позвати представнике деце да дају кратку уводну изјаву у којој ће назначити кључна спорна питања и препоруке. Неопходно је да организације или групе које воде деца о намери за учешћем деце у припремној радној групи обавесте Комитет писаним путем. Приликом позивања, Комитет може одлучити и да ограничи број позване деце. У остваривању права учешћа у припремним радним групама, деци ће техничку подршку пружати Секретаријат у сарадњи са невладином организацијом *Child Rights Connect*.⁶³ У Методама рада за учешће деце у процесу извештавања наложено је свим учесницима, укључујући НВО, УНИЦЕФ, као и самом Комитету, да настоје да омогуће деци у маргинализованим друштвеним групама да остваре своје учешће. Како би деца имала реална очекивања, Комитет позива невладине организације и УНИЦЕФ да, у складу са својим могућностима, обавесте децу о природи ових састанака. Посебно је значајно назначити деци да су ово састанци где она могу изнети своје ставове о различитим спорним питањима и да њихово учешће омогућава Комитету да боље схвати стање остваривања права детета у одређеној држави.

Поред претходно описаног вида учешћа, децје групе или организације могу поднети захтев Секретаријату Комитета којим ће затражити приватни састанак са Комитетом или известиоцима земаља током састанка припремне радне групе. Комитет ће одлучити да ли ће захтев усвојити. На приватним састанцима, деца имају могућност да остваре неформалну интеракцију са члановима Комитета. Структура овог састанка није прописана, али је најчешће конципирана тако да деца износе своје препоруке и мишљења усмено или путем

⁶³ *Child Rights Connect* је непрофитна мрежа организација, основана 1983. године у Женеви као *ad hoc* невладина организација, са првобитним задатком да учествује у изради нацрта Конвенције о правима детета. Данас, ову мрежу чини више од 85 међународних, регионалних и националних организација. Она сарађује са владама држава, националним невладиним организацијама, агенцијама и експертима УН-а, као и са самом децом, а све са циљем побољшања права детета у свету.

видео снимка, након чега, чланови Комитета могу постављати питања деци у вези њихових ставова и препорука. Овим састанцима могу присуствовати пратеће одрасле особе, али су оне ту само да би пружиле подршку деци (нпр. превођење за случај да деца не говоре енглески),⁶⁴ а не и да активно учествују. Одрасли који присуствују овим састанцима се морају уздржавати од давања својих мишљења или покушаја да утичу на исказе деце. Њихова одговорност према деци траје од тренутка када деца напусте своје родитеље или старатеље да би путовала, па све до тренутка повратка родитељима или старатељима. Број пратећих одраслих особа које ће присуствовати састанку, Комитет може ограничити.

3.3.1.3. Учешће деце путем видео-конференција

У Методама рада за учешће деце у процесу извештавања посебно је истакнута могућност остваривања учешћа деце путем техничких средстава везе. Комитет је омогућио овакав вид учешћа ради превазилажења препрека које настају услед физичке удаљености и финансијског стања деце жељне да учествују. Тако, деца могу преко телефона или других техничких средстава представити Комитету своје ставове и препоруке. Када одлучује о томе да ли ће применити овај вид учешћа, Комитет ће посветити дужну пажњу заштити деце, а посебно када би ангажовање техничких средстава могло створити безбедносни ризик за њих или њихове породице.

3.3.1.4. Учешће деце на пленарним седницама Комитета

Деца могу остварити учешће и на пленарним седницама Комитета. Пленарне седнице су отворене за јавност и на њима Комитет разматра извештај државе уговорнице. Комитет подржава и подстиче присуство деце пленарним седницама или њиховим праћењем пленарних седница путем видео преноса. Деца могу затражити и неформални

⁶⁴ С обзиром на неформални карактер приватних састанака деце са члановима Комитета, Уједињене нације неће обезбедити превод за њих. Неформалност се огледа у томе да се ови састанци одржавају ван званичног времена састанка Комитета.

састанак са члановима Комитета пре званичног разматрања извештаја са представницима државе подносиоца на пленарној седници.

3.3.2. Учесће деце у данима генералне расправе Комитета за права детета

На 78. седници Комитета, одржаној у периоду од 14.05. до 01.06.2018. године, усвојене су Методе рада за учешће деце у данима генералне расправе Комитета за права детета (у даљем тексту: „Методе рада за учешће деце у данима генералне расправе“). Сам документ донет је дана 12.09.2018. године и представља један од аутономних аката Комитета којим су детаљније регулисани дани генералне расправе, као и могућност посредног и непосредног учешћа деце у њима.⁶⁵

Комитет за права детета, на сваке две године, посвећује један од дана намењених редовним састанцима, генералној расправи о одређеној одредби или одредбама Конвенције, или пак, о некој сродној теми. Циљ генералне расправе је дубље разумевање садржаја и импликација Конвенције.

О теми која ће бити обрађена на генералној расправи одлучује Комитет на приватном састанку. Комитет позива све актере да дају своје предлоге тема које ће потенцијално бити предмет расправе.⁶⁶ Предлози тема се дају у писаној форми попуњавањем стандардног обрасца, те се морају навести: образложење теме и њеног значаја за примену Конвенције, њен обим, потенцијални исходи, циљеви, формат, потенцијални говорници, као и начини за финансирање и обезбеђење учешћа деце. Аутор предлога који је одабрао Комитет стиче статус „партнерске организације“ тог дана генералне расправе. Након што буду изабране, партнерске организације се позивају да оснују саветодавну групу, која би обезбедила учешће деце, као и формулисала стратегију за примену Метода рада за учешће деце у данима генералне расправе. У том смислу, партнерске организације могу образовати саветодавне

⁶⁵ Committee on the Rights of the Child, *Working methods for the participation of children in the days of general discussion of the Committee on the Rights of the Child*, ЦРЦ/Ц/155, 2018.

⁶⁶ Child Rights Connect, *Fact Sheet, Days of general discussion of the Committee on the Rights of the Child – Information for NGOs*, стр. 2.

групе које чине деца. У мери у којој је то могуће, партнерске организације би требало да обезбеде финансијска средства за остварење учешћа деце из рањивих друштвених група.

У генералној расправи учествују представници држава, специјализованих агенција и тела УН-а, невладиних организација, националних институција за заштиту људских права, пословног сектора, поједини стручњаци, друге заинтересоване стране, као и сама деца. У том смислу, деца се подстичу да слободно и активно учествују у данима генералне расправе и да својим учешћем деле своја знања, ставове, искуства и препоруке. Комитет је препознао значај доприноса деце данима генералне расправе и наглашава да разматрање њихових ставова и препорука мора бити саставни део генералних расправа. Како би се омогућило деци да остваре своје право на учешће, неопходно је активно деловање других актера. У том смислу, државе, тела и специјализоване агенције УН-а, невладине организације, националне институције за људска права, учесници из пословног сектора и други имају одговорност да подстакну и подрже активно учешће деце. Начин на који ће се ово остварити детаљно је прописан Методама рада за учешће деце у данима генералне расправе. Те, актери који остварују учешће дужни су: 1) пружити деци детаљне и њиховом узрасту прилагођене информације о обиму, сврси, начину и потенцијалном утицају њиховог учешћа у данима генералне расправе. То посебно укључује обавезу информисања деце да су дани генералне расправе јавни; 2) припремити деци прилагођене смернице, обрасце и друге материјале у вези са данима генералне расправе; 3) информисати децу о томе да је учешће њихов слободан избор, а не обавеза, и да могу повући своје учешће у било којој фази, без посебног образложења; 4) прибавити писану сагласност деце и њихових родитеља или старатеља за њихово учешће; 5) поштовати право сваког детета на слободу мишљења и изражавања тог мишљења, уз истовремену подршку формирању мишљења деце; 6) настојати да регулишу очекивања деце која учествују, тако што би се требало постарати да деца имају реална очекивања и да буду свесна могућих ограничења свог учешћа; 7) подстицати приступ селекције према коме ће сама деца изабрати вршњаке за које верују да ће најбоље представљати њихове интересе. Потребно је обезбедити јасан и транспарентан критеријум за избор представника деце; 8) старати се да деци која се налазе у неповољном или рањивом положају (мала деца, деца из сиромашног окружења, деца са инвалидитетом, деца која припадају мањинским групама и сл.) буде омогућено да учествују равноправно са осталом децом; 9) обезбедити припрему деце како би она изградила потребне вештине и стекла

самопоуздање за активно учешће; 10) охрабрити децу да учествују у свим процесима везаним за дане генералне расправе, те слободно истичу питања која су посебно релевантна, интересантна и значајна за њих; 11) старати се да су њихови представници адекватно обучени да схвате значај и користи учешћа деце, као и да ефикасно припреме децу и олакшају им учешће; 12) информисати децу о њиховом праву да буду заштићена од свих облика опасности. У том смислу, требало би информисати децу где могу пријавити своју забринутост уколико сматрају да им је безбедност или неко друго право угрожено; 13) успоставити јасан оквир за заштиту деце у њиховом учешћу у међународним догађајима; 14) обезбедити превод за децу која не говоре ниједан од службених језика у службеној употреби Комитета (енглески, француски и шпански).⁶⁷

Пратећи актери су дужни да воде рачуна о сигурности деце током дана генералне расправе. По препоруци Комитета, они би требало да обезбеде једну или више особа који ће се старати о деци, и којима се деца могу неометано обратити уколико се осећају несигурно.

Учешће деце у данима генералних расправа је значајно како за Комитет, тако и за саму децу. Поред претходно описаног значаја за Комитет, деца кроз активно учешће могу сазнати више о својим правима, као и да уче о самом раду Комитета у праћењу спровођења тих права. Значај за децу се може огледати и у јачању њиховог самопоуздања у борби за остварење својих права.

У погледу захтева који се морају поштовати у свим процесима у којима се деца саслушавају и учествују, укључујући и процес учешћа у генералним расправама, Комитет поставља исте захтеве као у Методама рада за учешће деце у процесу извештавања.⁶⁸

Као код Метода рада за учешће деце у процесу извештавања, и у Методама рада за учешће деце у данима генералне расправе, Комитет прописује начине за остваривање активног учешћа деце.

⁶⁷ Методама рада за учешће деце у данима генералне расправе, Комитет је фактички смањио број радних језика по којима поступају тела УН-а, а имајући у виду да су у службеној употреби УН-а (пored енглеског, француског и шпанског) и арапски, кинески и руски.

⁶⁸ Видети: стр. 17-18.

3.3.2.1. Предлагање тема од стране деце

Како је претходно описано, Комитет позива све актере, па тако и децу (преко њихових организација или група) на давање својих предлога тема које ће бити обрађене у данима генералне расправе. Децу би такође требало подстаћи да подрже организације у припреми предлога, јер предлози који јасно показују учешће деце ће бити фаворизовани од стране Комитета.

3.3.2.2. Планирање и организовање

Деца могу узети учешће у планирању и организацији дана генералне расправе. У овом погледу деца се могу укључити кроз већи број активности.

Она могу допринети тако што би учествовала у формирању концепта и програма генералне расправе, а посебно би могла узети учешће у спровођењу интерактивних активности које би биле саставни део расправе, како би она била приступачнија и занимљивија свим учесницима, а посебно деци. Своје учешће, у погледу планирања и организовања, деца остварују и пружањем помоћи партнерским организацијама у припремним радњама. Деца учествују и ширењем информација и материјала за потребе генералне расправе. Поред активности које су директно везане за генералну расправу, деца могу учествовати и организовањем пратећих догађаја и сродних активности, као што су нпр. изложбе, представе, предавања, радионице и сл.

3.3.2.3. Извештаји деце

Комитет позива децу и деčје групе на подношење писаних поднесака и извештаја у свим облицима (фотографије, филмови и други аудио-визуелни материјали). Они садрже ставове и препоруке деце везане за тему генералне расправе.

С обзиром на то да деца могу поднети извештаје на било којем језику, организације које пружају подршку спровођењу генералне расправе се морају постарати да сви извештаји деце који пристигну Комитету буду на једном од језика у службеној употреби Комитета.

У Методама рада за учешће деце у данима генералне расправе дати су оквири које би требало поштовати приликом подношења писаних извештаја.⁶⁹ Сви извештаји деце се подносе Секретаријату Комитета најкасније шест недеља пре генералне расправе. Да би извештаји били прослеђени осталим учесницима и јавно објављени неопходно је обезбедити писану сагласност деце и њихових родитеља или старатеља. У супротном, они ће се сматрати поверљивим. И када је дата сагласност за објављивање извештаја у јавност, Комитет задржава право да то одбије уколико сматра да је садржај у извештајима нетачан или да је речник у њима непримерен.

3.3.2.4. Учешће у данима генералне расправе и пратећим догађајима

Деца могу учествовати у данима генералне расправе на даљину или лично.

Учешће на даљину деца остварују путем медија (укључујући и друштвене мреже), путем преноса уживо (када је обезбеђен), слањем кратких видео порука (у трајању до три минута) или учествовањем у сродним дебатама које организују национални актери паралелно са данима генералне расправе. Када деца остварују учешће путем медија и друштвених мрежа, требало би им омогућити да то учешће буде активно, тако што би размењивали мишљења са другим пратиоцима, гласали на постављеним анкетама или путем других видова онлајн интеракције. Партнерске организације би требало омогућити деци која учествују на даљину да поставе питања и активно учествују у мери у којој је то могуће. Учешће на даљину је од посебног значаја за децу која не могу из било којих разлога лично присуствовати генералној расправи.

Лично учешће деца могу остварити тако што ће држати кратка усмена излагања током састанака радних група, као и учествовањем у подношењу писаних материјала и материјала других облика. Деца могу и представљати закључке радних група на пленарној седници, а на захтев председника предметне радне групе. Деца која желе да остваре лично учешће, могу поступати и као панелисти или говорници. Комитет може ограничити број деце која ће учествовати, у случају да је број захтева превише за просторне капацитете

⁶⁹ Поднесци би требало бити ограничени на седам страница, односно 2.500 речи. Они могу садржати највише пет препорука које морају бити у вези са одабраном темом.

Комитета. Секретаријат Комитета, у сарадњи са партнерским организацијама, дужан је да предузме све могуће мере за олакшавање присуства деце, а посебно деце са неким видом сметњи.⁷⁰

Сва деца која остварују лично учешће морају бити у пратњи одрасле особе.⁷¹ Упркос настојању да се деци омогући непосредно учешће у заштити и унапређивању њихових права, сматрамо да је постављање услова пратње неопходно. Без непосредне подршке одраслих, учешће деце у данима генералне расправе и другим активностима Комитета би било значајно отежано и потенцијално скопчано са бројним ризицима по децу. Поред тога, оправданост постављања услова пратње можемо пронаћи и у разлозима практичности. Наиме, рад Комитета би потенцијално могао бити значајно ометан у случају пружања могућности деци да се самостално, без надзора, крећу и приступају просторијама Комитета.

3.3.2.5. Приватни састанци са члановима Комитета

Право на приватне, неформалне састанке са члановима Комитета имају деца која добију потврду о одобрењу личног учешћа у дану генералне расправе. На приватном састанку, деца могу разговарати са члановима Комитета о питањима везаним за генералну расправу, а нарочито о поверљивим или посебно осетљивим питањима.

Приватни састанци се, по правилу, одржавају дан пре генералне расправе и трају највише један сат. Приватни састанци морају бити прилагођени узрасту деце која њему присуствују. Неопходно је дати деци до знања да су ови састанци поверљиви, те да могу слободно и без устручавања постављати питања и делити своја мишљења.

⁷⁰ Деца са инвалидитетом морају унапред доставити Секретаријату Комитета информације које се тичу њихових потреба као и конференцијских сала које ће посећивати, тако да им се могу обезбедити потребне информације у вези могућности приступа, постављених рампи и тоалета прилагођених лицима са инвалидитетом.

⁷¹ Колико пратилаца је неопходно, зависиће од тога да ли деца долазе самостално или у групи, као и од узраста деце. Уколико деца долазе у групи, неопходно је обезбедити једног пратиоца за десеторо малолетних учесника узраста од 5 до 10 година, у случају да су деца узраста од 10 до 16 година, један пратилац је довољан за петнаесторо учесника, док уколико деца имају 17 или више година, један пратилац је довољан за целу групу, независно од броја учесника. За веће групе деце узраста до 11 година постоји пракса коришћења идентификационих бецева за целу групу, а у циљу лакшег распознавања.

На приватним састанцима могу учествовати лица млађа од 18 година, а изузетно и пратеће одрасле особе, које могу учествовати само ако је њихово присуство неопходно (ради интерпретације или превођења), или ако то деца посебно затраже.

3.3.2.6. Утисци деце

По окончању генералне расправе, Комитет прикупља мишљења деце о њиховим искуствима у вези са оствареним учешћем у данима генералне расправе. Требало би прикупити мишљења о томе да ли деца сматрају да су њихови ставови поштовани, као и о томе како би, према њиховом мишљењу, требало укључити децу у генералне расправе убудуће. Значај прикупљања мишљења деце огледа се у даљем унапређивању њиховог учешћа, у чему највише могу помоћи деца која су учешће већ раније остварила и упознала се са процедуром генералне расправе и рада Комитета. Ово Комитет остварује тако што, након сваког дана генералне расправе, даје деци која су учествовала посебан образац за евалуацију, који ће она након попуњавања вратити Секретаријату Комитета. Поред Комитета, сличне напоре би требало да уложи и друге заинтересоване стране, а све са циљем остварења партиципације деце на најбољи могући начин.

3.3.3. Учешће деце у поступцима по појединачним представкама

Претходно је представљена могућност подношења појединачних представки од стране деце (и других) по Опционом протоколу уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама. Опциони протокол је омогућио деци да самостално, без посредника, подносе представке у случају да сматрају да им је неко право, загарантовано Конвенцијом или опционим протоколима донетим уз њу, повређено. Могућност деце да самостално подносе представке свакако не искључује могућност да представке подносе и

представници деце. Значај овог механизма заштите се посебно уочава у ситуацијама када не постоје други домаћи или међународни механизми за заштиту права детета.⁷²

Поред самог Опционог протокола, у поступку по појединачним представкама, Комитет се води својим интерним прописима. То су, пре свега, Методе рада за поступање по појединачним представкама примљеним по Опционом протоколу уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама (у даљем тексту: „Методе рада за поступање по појединачним представкама“) и Правилник о поступању по појединачним представкама под Опционим протоколом уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама (у даљем тексту: „Правилник“).

Методе рада за поступање по појединачним представкама донете су од стране Комитета дана 02.10.2015. године, а потом су и ревидиране 2017., 2021., 2023. и 2024. године.⁷³

Правилник је донет од стране Комитета на његовој 98. седници одржаној у периоду од 13.01. до 31.01.2025. године. Правилник је објављен дана 05.03.2025. године.⁷⁴

Важно је напоменути да, с обзиром на чињеницу да Опциони протокол још увек није ратификован код нас, могућност подношења представки због кршења одредаба Конвенције или других опционих протокола од стране српских власти не постоји. Међутим, то није препрека држављанима Републике Србије који сматрају да су жртве кршења одредаба Конвенције од неке друге државе, да поднесу представку против ње. Подразумева се, услов је да је предметна страна држава ратификовала Опциони протокол.

У поступању по појединачним представкама, Комитет је Правилником поставио одређене опште принципе којима се мора руководити, као што су: најбољи интерес детета, експедитивност, право на приватност и могућност изрицања заштитних мера. Водећи рачуна о најбољем интересу детета, Комитет мора мишљењу деце посветити дужну пажњу, а у складу са њиховим узрастом. Експедитивност се огледа у обавези Комитета да приликом

⁷² Ђорђевић Алексовић С., *op. cit.*, стр. 511.

⁷³ Committee on the Rights of the Child, *Working methods to deal with individual communications received under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, 2015.

⁷⁴ Committee on the Rights of the Child, *Rules of procedure under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, ЦРЦ/Ц/158, 2025.

поступања избегава непотребна одлагања, као и да подстиче друге актере да тако поступају. Принцип права на приватност се остварује забраном јавног објављивања идентитета учесника у поступку без њиховог изричитог пристанка, независно од тога да ли је лице малолетно или не. Комитет изриче заштитне мере када постоји опасност од кршења људских права, насталих као последица подношења представке и сарадње са Комитетом. Заштитне мере које Комитет „изриче“ су заправо позиви држави уговорници да предузме потребне мере заштите. Ради вршења додатног притиска на предметну државу, Комитет може издати и јавна саопштења.

У циљу ефикаснијег поступања по појединачним представкама, Комитет ће образовати радну групу, која се састоји од највише девет чланова, који ће једног од чланова именовати за известиоца. Радна група ће давати предлоге и пружати друге услуге Комитету.

Као подносиоци представке се могу јавити, како деца, тако и одрасли, међутим постоји процедурална разлика у поступању по примљеним представкама у зависности од тога ко их је поднео. Када су подносиоци деца, Секретаријат ће проследити представку образованој радној групи без претходне провере услова прихватљивости представке, чак и када се на први поглед види да је представка недопуштена. С друге стране, ако су подносиоци представке одрасли, укључујући представнике деце, Секретаријат прво утврђује да ли је она допуштена, са правом да одбаци оне представке које су *prima facie* недопуштене. Овакво поступање указује на повлашћену процесну позицију деце, која је вероватно постављена са циљем да чланови радне групе, као независни стручњаци, у сваком случају цене представке деце.

Образована радна група ће узети представку у разматрање само ако сви њени чланови сматрају да испуњава процесне претпоставке. Поред оцене прихватљивости, радна група одлучује и о другим процедуралним питањима, као што су одлуке о: регистрацији предмета, привременим мерама, раздвајању предмета и обустави поступка.

Радна група доноси одлуке обичном већином, осим одлуке о привременим мерама, које ће бити усвојене ако за њих гласа 2/3 чланова радне групе. Одлуке о привременим

мерама радна група доноси водећи се Смерницама за привремене мере по Опционом протоколу уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама.⁷⁵

У циљу утврђивања стања ствари, радна група, као и сам Комитет се могу обратити и трећим странама ради прикупљања информација које се тичу спорних питања. Консултовање са трећим странама подразумева прикупљање информација од стране независних стручњака у области заштите права детета. Комитет или радна група могу обавити консултовање на сопствену иницијативу или на иницијативу страна у спору.

У случају да радна група оцени да представка нема процесних сметњи, она ће представку проследити влади државе која је, по наводима представке, прекршила неку одредбу Конвенције и/или опционих протокола. Влада државе ће се по правилу изјаснити, како о процесним претпоставкама представке, тако и о основаности представке. Рок за изјашњење владе државе износи шест месеци. Ово изјашњење, као и сваки други поднесак ће се доставити другој страни. По пријему поднеска друге стране, свака страна има право да на предметни поднесак да одговор.

Ради утврђивања стања ствари, радна група може усмено саслушати подносиоце представке и/или потенцијалне жртве кршења одредаба Конвенције, као и представнике државе за коју се у представи тврди да је прекршила одредбе Конвенције. Усмено саслушање се може спровести уживо или путем видео позива. Пре спровођења усменог саслушања, Комитет ће писаним путем обавестити стране о саслушању, у којем ће бити садржан и списак питања која ће странама бити постављена. Имајући наведено у виду, стране се могу благовремено припремити за саслушање и давање својих исказа. Саслушање је, по правилу, искључено за општу јавност. Међутим, Комитет може одлучити супротно уколико сматра да би јавно саслушање било у најбољем интересу детета, односно деце у предметном спору. Усмено саслушање се одвија тако што се свакој страни даје одређено време да одговори на питања садржана у писаном обавештењу, након чега свака страна може дати реплику на изјашњење друге стране. По добијеним исказима, известилац, председник радне групе и председник Комитета, могу постављати накнадна питања ради разјашњења стања ствари. По окончању саслушања, стране ће дати своје завршне речи. Поред учесника

⁷⁵ Committee on the Rights of the Child, *Guidelines for Interim measures under the Optional Protocol on the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, 2019.

у спору, на усменом саслушању могу учествовати и треће стране, под условом да то дозволи Комитет. Оне могу, након саслушања страна, да дају свој усмени допринос. Приликом усменог саслушања, Комитет се има водити Смерницама за усмено саслушање у поступку оцене представки поднетим по Опционом протоколу о комуникацијским процедурама од стране Комитета.⁷⁶

По утврђивању свих релевантних чињеница, радна група сачињава нацрт одлуке који подноси Комитету ради разматрања и доношења коначне одлуке. Комитет ће стремити да одлуке доноси консензусом, али уколико га је немогуће постићи, обична већина ће бити довољна за одлучивање. Приликом доношења одлуке, поступајући чланови Комитета морају бити непристрасни. Тако, према Смерницама из Адис Абебе⁷⁷, чланови Комитета не смеју учествовати у доношењу одлуке, ни у једном својству: уколико су држављани државе чланице која је страна у спору, уколико су лично заинтересовани за исход спора и ако су учествовали у доношењу одлуке која је предмет представке. Уколико члан Комитета сматра да постоје разлози за његово изузеће, он ће се повући и о томе обавестити председника Комитета.

Поступајући по примљеним представкама, Комитет може на сопствену иницијативу или на иницијативу радне групе предложити споразумно решавање спора. Поред Комитета и радне групе, споразумно решавање спора у сваком тренутку могу предложити и саме стране у спору. Комитет може одредити једног или више својих чланова као посредника у поступку споразумног решавања спора. Активна улога Комитета није окончана ни у случају успешно постигнутог споразума. Наиме, Комитет мора проверити да ли је споразум заснован на одредбама Конвенције и опционим протоколима донетим уз њу. Уколико Комитет оцени да то није случај, он ће одбити споразум и наставити да поступа по редовној процедури. С друге стране, уколико Комитет оцени да је споразум прихватљив, он ће донети одлуку којом прихвата споразум.

По доношењу одлуке, у којој су садржани предлози за решавање спорног питања, известилац радне групе ће водити рачуна о томе да ли су, и ако јесу, у којој мери су државе

⁷⁶ Committee on the Rights of the Child, *Guidelines for oral hearings in the context of the Committee's consideration of communications under the Optional Protocol on a communications procedure*, 2021.

⁷⁷ UN Human rights treaty bodies, *Guidelines on the independence and impartiality of members of the human rights treaty bodies* ("the Addis Ababa guidelines"), 2012.

чланице поступиле по предлозима, о чему ће извештајем обавестити Комитет. У извештају ће известилац предложити даље поступање. Када усвоји извештај, Комитет га јавно објављује.

Упркос значају појединачних представки, овај механизам има бројне недостатке. Пре свега, иако Комитет доноси одлуку која, по правилу, садржи веома детаљне и практичне препоруке, оне немају обавезујућу снагу. Механизам само тражи од државе уговорнице да она обрати пажњу на дате препоруке. Даље, уопште постојање ове могућности многим је непознато, док је у пракси тешко испунити све процесне претпоставке за вођење поступка по појединачним представкама. Услед наведених потешкоћа, фактички значај Опционог протокола је ограничен. У почетном периоду примене Опционог протокола број појединачних представки је био мали и представке које су поднете су најчешће одбациване. Данас је укупан број поднетих представки порастао и по појединим представкама је Комитет успео уз помоћ овог механизма да допринесе заштити права детета.⁷⁸ Сматрамо да би ефикасност Комитета била значајно побољшана када би одлуке овог тела биле обавезујуће за државе које су ратификовале Опциони протокол, уз могућност обавезивања предметних држава на исплату надокнаде штете оштећеној деци. Обавезност одлука би допринела коначном решавању спорова који су изнети пред Комитет, али и превентивном деловању на државе уговорнице у погледу кршења права детета. Међутим, у случају обавезности одлука Комитета, као легитимно би се поставило питање спремности држава да прихвате такву надлежност. Упркос потенцијалним потешкоћама, сматрамо да би то био бољи начин рада овог тела, а посебно имајући у виду да се у поступку пред Комитетом штите фундаментална права деце, као изузетно рањиве друштвене групе која лако могу доћи у ситуацију да своја права не могу самостално штитити у интерним процедурама држава. Као модел за имплементацију обавезујућих одлука у рад Комитета може послужити пракса Европског суда за људска права.

⁷⁸ Carletti C., *op.cit.*, стр. 119-120.

IV ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

4.1. Оснивање и опште одредбе

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода донета је од стране држава чланица Савета Европе у Риму 04.11.1950. године, са циљем развијања и утврђивања основних људских права и слобода у државама чланицама Савета Европе. Њоме су успостављена општа права и слободе појединаца. Конвенција предвиђа посебан надзорни механизам који има за циљ да осигура ефикасну примену и заштиту зајемчених права и слобода државама уговорницама. У наведеном надзорном механизму централну улогу игра Европски суд за људска права.⁷⁹ Након реформи спроведених Протоколом бр. 11, Европски суд за људска права представља стални судски орган, чије се седиште поклапа са седиштем Савета Европе – у Стразбуру.

Европски суд за људска права је надлежан за решавање свих предмета који се тичу тумачења Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, као и додатних протокола који се примењују уз конвенцију. У основи, поступак пред Европским судом за људска права по примљеној представи од стране уговорнице или појединца регулисан је Конвенцијом и додатним Протоколом бр. 11. Међутим, њима поступак није детаљније регулисан. Детаљнија правила поступка садржана су у Правилима поступка Европског суда за људска права.⁸⁰ За спровођење поступка важи начело писмености, те се поступак спроводи у писаној форми.

⁷⁹ Медовић В., *Европски суд за људска права*, 2001, том 73, изд. 7/8, Гласник Адвокатске коморе Војводине, стр. 330.

⁸⁰ Медовић В., *Ibid.*, стр. 337.

4.2. Организација и састав

Европски суд за људска права чини онолико судија колико је држава уговорница Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Данас, Европски суд за људска права у свом саставу има 46 судија. Избор судија се врши тако што свака држава уговорница предлаже одређени број кандидата (не може предложити више од три кандидата), након чега, избор судија врши Парламентарна скупштина Савета Европе.⁸¹

Изабране судије поступају у личном својству, а не као представници држава које су их номинувале. Они су признати правни стручњаци који морају поседовати потребне квалификације за обављање највиших судских функција у својим државама. Судије Европског суда за људска права су професионалци са сталном службом у њему.⁸²

Судије поступају као судије појединци, у одборима од троје судија, у већу од седморо судија и у Великом већу које чини седамнаест судија. Судија појединац може само огласити појединачну представку неприхватљивом или скинути појединачну представку са листе предмета Суда. Дакле, деловање судије појединца ограничено је на поступање по појединачним представкама, приликом чега он нема овлашћење да одлучује по представци у меритуму, већ само одлучује о прихватљивости представке. Одбор има исто овлашћење као судија појединац у погледу оглашавања представке неприхватљивом, поред чега има овлашћење и да, по оглашавању представке неприхватљивом, донесе пресуду о суштини спора, а под условом да се предмет спора односи на тумачење или примену Европске конвенције и протокола донетих уз њу и да је то питање већ подробно разјашњено у пракси Суда.⁸³ Ако представка није оглашена неприхватљивом и није у надлежности одбора, она се прослеђује већу које, након провере прихватљивости представке, одлучује у меритуму. Поред појединачних представки, веће одлучује и о прихватљивости и о меритуму и међудржавних представки. Када је реч о Великом већу, оно може поступати у два случаја: када му веће уступи надлежност или као другостепена инстанца. Веће ће Великом већу

⁸¹ Чл. 22 ЕК.

⁸² Пауновић М., Царић С., *Европски суд за људска права – надлежност и поступак*, Београд, 2007, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 40.

⁸³ Чл. 27-28 ЕК.

уступити надлежност за поступање по предмету у којем је отворено питање од суштинског значаја за тумачење Европске конвенције или протокола донетих уз њу или када решење питања које је постигнуто пред већем није у сагласности са неком претходном одлуком Суда. Као другостепена инстанца, Велико веће ће поступати само када колегијум од петоро судија Великог већа нађе да је предмет од суштинског значаја за тумачење Европске конвенције или другог озбиљног питања од опште важности. За поступање Великог већа као другостепене инстанце, неопходно је да странка поднесе захтев да се предмет изнесе пред Велико веће.⁸⁴

Европском конвенцијом предвиђено је одржавање пленарних седница ради доношења одређених одлука од значаја. На пленарној седници, бирају се председник Суда, као и два потпредседника. Мандат председника и потпредседника траје три године. Поред именовања председника и потпредседника, на пленарној седници се установљавају већа, бирају председници већа, усваја пословник Суда и врши избор секретара Суда и заменика секретара.⁸⁵ Председник Суда сазива пленарне седнице редовно једном годишње, као и по потреби, на захтев 1/3 чланова Суда или када је то прописано Конвенцијом или интерним актима Суда. За поступање пленарне седнице неопходно је остварити кворум од 2/3 укупног броја изабраних судија.⁸⁶

4.3. Покретање поступка пред Европским судом за људска права

Поступак пред Европским судом за људска права се иницира подношењем представке Регистру Европског суда за људска права у Стразбуру. Представке могу подносити државе уговорнице Европске конвенције.⁸⁷ Поред њих, могуће је подношење појединачних представки.⁸⁸ Представке од стране држава се подnose уколико државе подносиоци сматрају да нека друга држава уговорница крши одредбе Европске конвенције.

⁸⁴ Пауновић М., Царић С., *op. cit.*, стр. 41.

⁸⁵ Чл. 25 ЕК.

⁸⁶ European Court of Human Rights, *Rules of Court*, Strasbourg, 2025, Council of Europe, стр. 10.

⁸⁷ Чл. 33 ЕК.

⁸⁸ Чл. 34 ЕК.

Иако је ова могућност предвиђена, она се у пракси веома ретко користи. То је разумљива последица чињенице да би подношењем оваквих представки дошло до поопштавања односа између држава, те се ова могућност користи тек када су односи између држава већ значајно нарушени или пак, када не постоји неки посебан интерес за очување добрих међусобних односа између држава.⁸⁹ Ако посматрамо примере из праксе, где је једна држава поднела представку Европском суду за људска права против друге државе, видећемо да су оне руковођене готово искључиво политичким побудама.⁹⁰

Једна од значајнијих тековина заштите људских права представља одредба Европске конвенције у којој је предвиђена могућност подношења појединачних представки. Ова могућност постављена је веома широко у погледу лица која могу бити подносиоци представки. Тако, чл. 34 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода прописује да Европски суд за људска права „може да прима представке од сваке особе, невладине организације или групе лица који тврде да су жртве повреде права установљених Конвенцијом или протоколима уз њу, учињене од стране неке стране уговорнице.“ За подносиоце представки није постављена никаква обавеза у виду њиховог статуса, те подносиоци представки могу бити и лица која нису држављани држава уговорница Конвенције, нити им се као услов поставља да имају пребивалиште, уобичајено боравиште или боравиште у некој држави уговорници Конвенције. Међутим, ограничење постоји на страни државе против које се подноси представка. То може бити само држава која је приступила Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода.⁹¹ Друго ограничење огледа се у томе што право чију заштиту подносилац представке њоме тражи мора да буде једно од људских права загарантованих Конвенцијом.⁹² Треће ограничење крије се у формулацији члана 34 Конвенције, у којој је предвиђено да представку могу поднети лица која тврде да су жртве повреде права установљених Конвенцијом.⁹³ Ограничење у виду појма жртве, ипак треба тумачити широко, те би појмом жртве требало обухватити не само

⁸⁹ Крстић И., Маринковић Т., *Европско право људских права*, Београд, 2016, Савет Европе, стр. 60.

⁹⁰ Пример: случај Кипар против Турске, вођен пред Европским судом за људска права. У овом случају, Кипар је поднео представку против Турске због војних операција чињених од стране Турске војске на северном делу територије Кипра, што у основи подразумева политичку борбу за заштиту територијалног интегритета државе подносиоца представке. (више о томе: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59454%22%5D%7D>)

⁹¹ Чл. 33-34 ЕК.

⁹² Чл. 32 ст. 1 ЕК.

⁹³ Чл. 34 ЕК.

непосредне жртве, већ и посредне жртве које би могле претрпети неки вид штете услед повреде права неком другом лицу, или пак, друга лица која имају личних и легитимних интереса да се повреда отклони.⁹⁴ Европски суд за људска права неће поступати ни по представкама које су анонимне или које су суштински истоветне са представком коју је Суд већ разматрао, или која је већ поднета некој другој међународној инстанци ради испитивања, односно решавања, а у представци нису садржане неке нове чињенице.⁹⁵ Уколико представка садржи претходно наведене мањкавости, Суд ће утврдити неприхватљивост представке и неће одлучивати по њој у меритуму.⁹⁶ Конвенцијом је утврђена обавеза држава да ни на који начин не ометају вршење овог права. Поставља се питање опсега примене ове одредбе у пракси. Према оцени Суда, ова одредба има за циљ да обезбеди слободну комуникацију подносилаца представки са Судом и сигурност у погледу њихове неизложености притисцима од стране државне власти у циљу повлачења или измене својих навода у представци.⁹⁷

Према горепоменутој одредби Конвенције подносиоци појединачне представке се могу поделити у неколико категорија: физичка лица, правна лица или било која група појединаца.⁹⁸ Тако, деца могу самостално подносити представке, али анализом праксе Европског суда за људска права, изводимо закључак да је то веома ретко. Најчешће деца подnose представке уз своје законске заступнике (детаљније о томе у студији случаја предмета пред ЕСЉП). То може бити посебно проблематично када дође до мимоилажења интереса деце и родитеља. Наиме, родитељи могу покренути поступак у име своје деце пред Судом, без обзира на њихове жеље и интересе, чак и без њиховог знања. То омогућава родитељима да, навођењем да су поред њихових права повређена и права њихове деце, злоупотребе посебан положај своје деце ради постизања својих личних циљева. Оваквим поступањем може доћи и до потпуног искључења могућности заступања детета од стране његовог другог родитеља у покренутом поступку пред Судом. Наведено је посебно проблематично због потенцијално великог значаја поступка пред Судом, имајући у виду

⁹⁴ Европски суд за људска права, 0020 *Практични водич кроз услове прихватљивости*, 2019. стр. 10.

⁹⁵ Чл. 35 ст. 2 (а,б) ЕК.

⁹⁶ Чл. 35 ст. 4 ЕК.

⁹⁷ Gomien D., *Short Guide to the European Convention on Human Rights (3rd edition)*, 2005, Council of Europe Publishing, стр. 183.

⁹⁸ Европски суд за људска права, *op. cit.*, стр. 9-10.

права која се у њему имају штитити.⁹⁹ Ради превазилажења проблема мимоилажења интереса деце и њихових законских заступника, Суд је у појединим случајевима допуштао одређена одступања од редовног режима законског заступништва.¹⁰⁰

V СУДСКА ЗАШТИТА ДЕЦЕ У ПРАВУ САВЕТА ЕВРОПЕ

Према правном оквиру Савета Европе, у члану 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода предвиђена је гаранција права на правично суђење, која представља основу за спровођење поступака пред Европским судом за људска права. Члан 6 Европске конвенције садржи неколико изричитих процесних гаранција чијом применом се обезбеђује и примена принципа права на правично суђење: то су право на јавну расправу и јавно изрицање пресуде (које се може ограничити у случају да је то у најбољем интересу детета о чијим се правима одлучује у поступку), право на суђење у разумном року, право на суђење пред независним и непристрасним судом, као и право на суђење пред судом који је успостављен законом. Као део концепта правичног суђења, Европски суд за људска права је развио одређене гаранције, као што су: једнакост странака, контрадикторност поступка, право на недавање исказа, право на заступање од стране стручног лица (приступ адвокату), ефикасност и експедитивност суђења, право на приступ расправи и право на образложене одлуке.¹⁰¹

⁹⁹ Čulo Margaletić A., Šimović I., Child representation in cases before the European Court of Human Rights, *Pravni Vjesnik*, бр. 4, Vol. 40, стр. 47.

¹⁰⁰ Примери за то су следећи поступци: N.T.S. и остали против Грузије, где је ЕСЉП допустио да децу у спору заступа њихова тетка, упркос чињеници да је својство законског заступника имао њихов отац (више о томе на: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-160313%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-160313%22]})) и L.R. против Северне Македоније, где је дете заступано од стране Хелсиншког одбора за људска права у Скопљу, упркос непостојању овлашћења за исто (више о томе на: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-200433%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-200433%22]}))

¹⁰¹ European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, *Handbook on European law relating to the rights of the child*, 2022, стр. 245.

5.1. Смернице Комитета министара Савета Европе о правосуђу прилагођеном деци

Смернице о правосуђу прилагођеном деци донео је Комитет министара Савета Европе 17.11.2010. године (у даљем тексту: „Смернице“).¹⁰²

Ове Смернице значајне су за учешће деце у судским поступцима пред државним судовима земаља чланица Савета Европе, али и пред Европским судом за људска права. Смернице нису правни извор који садржи императивне норме, али се њихов значај огледа у пружању препорука судијама за поступање у случајевима у којима су деца странке у поступку или се поступак непосредно одражава на децу. Упркос необавезујућем карактеру, њихов значај је велики. Оне се баве питањем места и улоге, општеприхваћених ставова, права и потреба деце у судским поступцима као и могућим алтернативама таквим поступцима. Циљ Смерница је осигурање да ће се у судским поступцима сва права деце у потпуности поштовати, уз дужно разматрање нивоа зрелости детета, као и околности сваког појединачног случаја, с тим што се поштовањем права детета не би смела угрозити права других страна у поступку. Смернице обухватају фундаментална права која се тичу права детета у државама чланицама Европске уније и Савета Европе.

Суштинске одреднице, које чине срж Смерница, су оне које се тичу одређивања статуса деце. Пре свега, дата је узрасна граница ради одређивања појма детета, те се у смислу ових Смерница децом сматрају физичка лица узраста до 18 година живота. Друга кључна одредница је то да су деца самостални носиоци права, а не само „бенефицијари заштите“. Ове одреднице су предуслов за остваривање свих других принципа предвиђених у овим Смерницама.

Смернице у свом члану 3, одељак број 1 садрже пет суштинских принципа који се имају примењивати у поступцима у којима су учесници деца.

¹⁰² Council of Europe, the Committee of Ministers, *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*, 2010, Council of Europe Publishing.

5.1.1. Учешће

Први основни принцип који је утврђен Смерницама о правосуђу прилагођеном деци Комитета министара Савета Европе представља принцип права детета на учешће. Тај принцип се спороводи тако што би требало обавештавати децу о њиховим правима и пружити им одговарајући вид приступа правди. Деци би требало дати могућност да изразе сопствено мишљење, и сами судови би се увек требали консултовати са децом у поступцима у којима су деца учесници или у поступцима чији би исход могао да има одређени утицај на децу. Овај принцип није остварен самим омогућавањем деци да изразе своје мишљење, већ би требало дати одређену тежину мишљењу деце, с тим што би требало имати у виду узраст и зрелост деце, као и одређене потешкоће које могу настати у комуникацији са децом у вези њиховог учешћа. Ради остварења овог принципа, осим „слушања“ мишљења деце, потребно је и да деца у свему буду третирана као пуни носиоци права, као и да им се да могућност да располажу својим правима.

5.1.2. Најбољи интерес детета

Следећи принцип је принцип најбољег интереса детета, који би сви учесници у поступку морали имати у виду током целог његовог тока. Према Смерницама најбољи интерес детета се остварује посредством следећих препорука: њиховим ставовима и мишљењима треба поверити дужну пажњу; сва остала права детета, као што су право на достојанство, слободу и једнак третман требало би поштовати у сваком тренутку; органи власти морају усвојити свеобухватни приступ, тако што ће узети у обзир сваки интерес детета, укључујући психичко и физичко здравље, као и друштвене и економске интересе детета.

У случају када је више деце непосредно укључено у судски поступак или се расправља о интересима већег броја деце, њихов најбољи интерес се мора гледати одвојено са тенденцијом за помирењем сукобљених интереса деце.

Смерницама се образлаже да, иако је кључна улога суда у спровођењу принципа најбољег интереса детета, и државе чланице морају уложити заједничке напоре како би

успоставиле мултидисциплинарни приступе са циљем процене најбољих интереса деце у поступцима који их укључују или којима су деца погођена.

5.1.3. Достојанство

Према Смерницама са децом би требало поступати са дужном пажњом, осетљивошћу, праведношћу и уз пуно поштовање деце током спровођења свих поступака. При примени овог принципа требало би посветити дужну пажњу околностима у којима се деца налазе, добробити и њиховим посебним потребама, уз пуно поштовање њиховог физичког и психичког интегритета. Овај принцип се има применити без обзира на то на који начин су деца дошла у контакт са правосудним или другим органима. Принципу достојанства у Смерницама се додаје и одредба да деца не смеју бити подвргнута тортури, као ни нехуманом или деградирајућем третману или кажњавању.

5.1.4. Заштита од дискриминације

У Смерницама је предвиђен општи принцип забране дискриминације, који је прецизније одређен одредбама да ће права деци бити загарантована без обзира на њихов пол, расу, боју коже или порекло, узраст, језик, веру, политичко или друго мишљење, национално или друштвено порекло, социо-економску позадину, положај или статус њихових родитеља, припадност националној мањини, њихову имовину, сексуалну оријентацију, родни идентитет или други статус.

Принцип недискриминације, поред одредаба једнаког поступања, садржи и одредбе којима се остварује одређени вид афирмативних акција. Тако је предвиђено да посебна заштита и помоћ могу бити потребне за децу која су у рањивијим положајима, као што су деца мигранти, деца избеглице, деца која траже азил, деца без пратње родитеља или другог старатеља, деца са инвалидитетом, деца бескућници, деца „са улице“, ромска деца и деца у резиденцијалним институцијама. Оваквим егземпларним набрајањем дати су само примери на које поступајући органи морају обратити пажњу, али њиме списак деце којима ће потенцијално бити потребна додатна подршка није затворен.

5.1.5. Владавина права

Смернице препоручују да се принцип владавине права има применити на децу у мери у којој се примењује и на одрасле. Овај принцип се има примењивати не само у судским, већ и у свим вансудским, управним и другим поступцима. Смерницама је предвиђено да елементи правичног поступка, као што су принципи законитости, сразмерности, претпоставке невиности, права на правично суђење, права на правно саветовање, права на приступ суду и права на приступ одговарајућим независним и ефикасним механизмима жалбе и приговора треба гарантовати деци без резерви. Ти се принципи не смеју ускраћивати или умањивати учесницима у поступку под изговором најбољег интереса детета.

VI ДЕЦА КАО ПОДНОСИОЦИ ПРЕДСТАВКИ ПРЕД КОМИТЕТОМ ЗА ПРАВА ДЕТЕТА (студија случаја)

Имплементацијом Опционог протокола уз Конвенцију о правима детета о комуникацијској процедури у правне системе држава, деци је омогућено да самостално штите своја, Конвенцијом о правима детета и опционим протоколима, загарантована права. Ова студија случаја је извршена са циљем стицања сазнања о томе колико често деца заправо користе ову могућност, као и како остварују своје учешће с обзиром на потешкоће које се могу јавити услед њиховог узраста.

6.1. Предмет, циљ и методологија

Предмет студије случаја су предмети вођени по појединачним представкама деце пред Комитетом за права детета, подношене по Опционом протоколу уз Конвенцију о правима детета о комуникацијској процедури. Анализирани су само предмети који су окончани одлуком у меритуму, те неће бити речи о предметима у којима су представке

одбачене услед процесних недостатака или у којима су поступци обустављени. Издвајањем само предмета по којима је одлучено у меритуму можемо видети како Комитет цени различите ситуације и какав облик заштите пружа. С обзиром на не тако велики број поднетих представки, биће анализирани сви предмети, независно од тога у којој држави је извршена наводна повреда права и када је представка поднета. Међутим, предмет истраживања ће бити само предмети у којима се као подносиоци представки јављају несумњиво деца. Предмети у којима је узраст подносиоца представки споран неће бити анализирани. Тако ћемо остварити увид у праксу Комитета поступајући по представкама деце, без бојазни да се ради о представкама поднетим од стране одраслих, лажно представљених као деца.

Циљ истраживања је анализа околности под којима се деца јављају као подносиоци представки. У том смислу, циљ је извршити увид у то ради заштите којих права деца подnose представке, колико се учестало деца обраћају Комитету ради остварења овог вида заштите, каква је реакција Комитета и државе у спору на поднете представке, као и друге околности.

Методологија истраживања се састоји у анализи свих предмета по појединачним представкама вођеним од стране Комитета ради заштите права детета, у којима се јављају деца као подносиоци представки. Увид у предмете извршен је уз помоћ „Јурис“ базе података веб сајта Високог комесара УН за људска права.¹⁰³ Поменута база података садржи предмете који се односе, не само на рад Комитета за права детета, већ и других Комитета образованих под окриљем УН, као што су Комитет против тортуре, Комитет за људска права, Комитет за елиминацију свих облика дискриминације над женама и сл. Ради претраге само предмета који су вођени од стране Комитета за права детета, у претрази докумената („*basic document search*“ или „*advanced document search*“) у секцији „*search by symbol*“, уношењем акронима „*CRC*“, који означава Комитет за права детета, дошли смо до предмета које је само тај Комитет водио. Таквом претрагом, долазимо до 168 предмета по појединачним

¹⁰³ Јурис база података веб сајта Високог комесара УН за људска права је јавно доступна база података која садржи податке о предметима свих тела образованих под окриљем УН-а која примају и разматрају индивидуалне представке којима се захтева заштита од кршења људских права. Она може користити државама, националним телима за људска права, академској заједници, телима УН-а, као и целокупном друштву у томе што ће им омогућити приступ великом корпусу правних тумачења међународно загарантованих људских права. Такође, издваја се и потенцијални значај за будуће подносиоце представки, у томе што ови предмети могу послужити као неки вид смерница за њихово поступање пред телима УН-а за заштиту људских права која примају појединачне представке. Јурис базу података можете пронаћи на адреси: <https://juris.ohchr.org/>.

представкама вођеним од стране Комитета за права детета. Од укупног броја предмета вођених пред Комитетом, издвојени су само предмети по којима је одлучено у меритуму, и то анализом секције „*Type of decision*“, где су посматрани само предмети са ознаком „*Decision on merits*“, док су предмети са ознакама „*Inadmissibility decision*“ и „*Discontinuance decision*“ занемарени јер садрже предмете у којима су представке одбачене или поступци обустављени. Анализом сваког предмета понаособ по којем је одлучено у меритуму, издвојени су предмети у којима се као подносиоци представки јављају деца, односно лица млађа од 18 година. Таквом анализом долазимо до броја од 22 предмета. Међутим, иако су у свим предметима подносиоци представки била деца, код чак 15 предмета може се рећи да је узраст „деце“ дискутабилан. У тим предметима државе у спору су сматрале да је реч о одраслим особама, а не о деци, што је несумњиво тешко засигурно утврдити. Наиме, иако је узраст егзактна категорија, у конкретним случајевима, када се најчешће јављају лица без личних докумената, пореклом из држава где систем вођења матичних евиденција није развијен нити поуздан, поступајући органи и тела долазе у ситуацију да су принуђени да цене узраст тог лица на основу других параметара. Ради утврђивања узраста (када се узраст не може утврдити на основу личних докумената), као најсигурнији метод, може се спровести вештачење вештака адекватне струке. Међутим, упркос већем броју могућих метода, није могуће са сигурношћу утврдити нечији узраст.¹⁰⁴ У прилог наведеној сумњи иде и чињеница да су у тим предметима подносиоци представки готово увек наводили за себе да имају 16 или 17 година. Из разлога сигурности ови предмети неће даље бити анализирани, већ ће предмет анализе бити само предмети у којима нема сумње да су подносиоци представки деца, нити је статус детета на било који начин оспорен. Оваквим поступањем, долазимо до броја од седам предмета у којима се као подносиоци представки јављају несумњиво деца. Ови предмети ће бити рашчлањени на оне где је Комитет нашао да је држава уговорница прекршила одредбе Конвенције или опционих протокола и на оне где, према ставу Комитета, то није случај.

¹⁰⁴ Узраст се вештачењем не може са сигурношћу утврдити из разлога што се вештачењем утврђује биолошки узраст лица, који представља стварно стање процеса старења организма које се утврђује кроз бројне методе (нпр. рендген снимци ручних зглобова, зуба, кључне кости...). На биолошки узраст утичу бројни фактори као што су: исхрана, физичка активност, генетика и утицаји животне средине. С друге стране, за право је искључиво релевантан хронолошки узраст лица који се не мора увек поклапати са његовим биолошким узрастом због различитих утицаја претходно поменутих фактора. Више о томе: European Union Agency for Asylum, *Practical Guide on Age Assessment*, Luxembourg, 2025, Publications Office of the European Union.

6.2. Резултати истраживања

Анализом предмета вођених пред Комитетом за права детета, долазимо до закључка да се деца не јављају често као самостални подносиоци представки, а и када се јаве, увек су била заступана од стране правних стручњака, најчешће из реда адвоката, али и правних стручњака из заинтересованих невладиних организација. Наведено је разумљиво из разлога што је нереално очекивати да деца, посебно деца млађег узраста, потпуно самостално подносе представке Комитету, као и потоње одговоре на ставове државе уговорнице. Поставља се питање и колико су деца заправо упозната са могућношћу подношења представки Комитету.

Када посматрамо права чију су заштиту деца покушала остварити, списак је заиста шаролик. У појединим представкама, подносиоци су се позивали на заиста велики број одредаба Конвенције, од којих је већину Комитет најчешће одбацивао због очигледне неоснованости. То би се могло приписати стилу заступника који су децу заступали у конкретним предметима, који се често позивају на све одредбе које се могу довести у везу са тим предметом, иако се, поред самог позивања на кршење појединих одредаба, не улази у даље описивање како је заправо дошло до њиховог кршења. Анализирајући одредбе Конвенције на чију повреду су се позивали подносиоци представки, долазимо до закључка да су се најчешће позивали на повреде одредаба из чл. 2, чл. 3 и чл. 12 Конвенције. Оне гарантују: да права из Конвенције деца остварују без дискриминације, уважавање принципа најбољег интереса детета и, претходно детаљно описано, право детета на партиципацију. Из наведеног закључујемо да партиципација деце у интерним поступцима држава потписница Конвенције о правима детета још увек није на задовољавајућем нивоу, те су многи поступци окончани без сазнања ставова и мишљења деце, иако се предметна питања тичу њих.

У појединим поступцима, учешће су узеле и треће стране. Као треће стране јављају се невладине организације у чије поље деловања улази заштита конкретних права на чије се кршење подносиоци представки позивају. Оне настоје да заштите права и интересе деце. И када је већи број трећих страна узимао учешће, оне су иступале заједно. У својим мишљењима, треће стране наводе у чему се састоји кршење одредаба Конвенције у спорној ситуацији, као и како је требало поступити. Укратко, оне дају своје виђење спорне ситуације.

Државе уговорнице против којих су подношене представке су углавном са подручја Европе. То је разумљиво, посебно имајући у виду да је Опциони протокол процентуално најратификованији у Европи.

У својим одлукама, Комитет наводи да ли је дошло до кршења одредаба Конвенције или не. Уколико је, по ставу Комитета, дошло до кршења одредаба Конвенције, он налаже држави уговорници да предузме одређене мере и налаже им да у року од 180 дана извести Комитет о конкретним корацима које су предузеле ради испуњења обавеза из одлуке. У појединим ситуацијама, Комитет даје и своје предлоге конкретних корака које држава уговорница може предузети ради избегавања будућег кршења одредаба Конвенције. Комитет је нашао да је дошло до повреде одредаба Конвенције и/или опционих протокола донетих уз њу у 5 од 7 анализираних предмета.

6.3. Повреде одредаба Конвенције о правима детета и опционих протокола

6.3.1. *Camila* против Перуа

У предмету *Camila против Перуа*,¹⁰⁵ као подносиатељка представке јавља се девојчица рођена 2004. године. Представка је поднета 2020. године. Подносиатељка представке је у овом поступку била заступана од стране претежно феминистичке невладине организације, тзв. „*PROMSEX*“. У својој представи, она се позивала на повреде чланова: 2, 6, 12, 16, 17, 24, 37, 39 и 40 Конвенције.¹⁰⁶ Наиме, *Camila* је била жртва силовања од стране

¹⁰⁵ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communication no. 136/2021.

¹⁰⁶ Чл. 2 Конвенције гарантује да ће се права садржана у њој обезбедити сваком детету без дискриминације по основу расе, боје коже, пола, језика, вероисповести, политичког и другог убеђења, националног, етничког или социјалног порекла, имовног стања, онеспособљености или другог статуса детета, његовог родитеља или старатеља. Према ст. 2 овог члана, државе чланице су дужне да предузму све потребне мере за обезбеђење заштите детета од свих облика дискриминације или казне засноване на статусу, активностима, израженом мишљењу или убеђењу родитеља, старатеља или других чланова породице;

Чл. 6 Конвенције обавезује државе чланице да признају сваком детету право на живот самим рођењем. У том смислу, оне су обавезне да обезбеде у највећој могућој мери опстанак и развој детета;

Према чл. 12 Конвенције, државе уговорнице су дужне да обезбеде детету право на изражавање мишљења, о чему је претходно било речи;

свог оца, које је трајало више година. Када је она напунила 13 година, услед силовања, она је затруднела. Након што је утврдила да је у другом стању обратила се лекарима који су, упркос њеним позивима да не жели да се породи и да је трудноћа резултат силовања, наставили са редовном процедуром за спровођење трудноће. У више наврата, она је плакала и молила да се трудноћа не спроведе, чак је и претила самоубиством за случај да до порођаја дође, али упркос свему томе лекари јој нису предочили могућност прекида трудноће. Са тим циљем, *Camila* је писани захтев поднела болници, али на овај захтев није добила коначан одговор. Подносиатељка представке је имала побачај, те се није породила. Након побачаја, она је наставила да трпи притисак од стране своје непосредне околине, као и власти, те је против ње и покренут поступак поводом кривичног дела самосталног аборттирања, за шта је у првом степену и осуђена. У поступку пред другостепеним судом, она је ослобођена оптужбе. У складу са овако постављеним чињеничним стањем, подносиатељка представке је

Према чл. 16 Конвенције, ниједно дете не сме бити изложено самовољном или незаконитом мешању у његов приватни и породични живот, дом или личну преписку, као ни незаконитим нападима на његову част и углед. Од таквог мешања или напада, дете има право на заштиту;

Чл. 17 Конвенције предвиђа право детета на приступ информацијама и материјалима из различитих националних и међународних извора, посебно оних чији је циљ унапређење његовог социјалног, духовног и моралног добра и физичког и менталног здравља;

Чл. 24 Конвенције предвиђа обавезу државе да обезбеди деци највиши ниво здравствене и медицинске заштите и рехабилитације. Оне су дужне настојати да ниједном детету не буде ускраћено право на такву здравствену заштиту;

Чл. 37 у тач. а) предвиђа обавезу државе уговорнице да обезбеди да ниједно дете не буде изложено мучењу или другим окрутним нељудским или понижавајућим поступцима или казни. У том смислу, деци се не може изрећи смртна казна или доживотна казна затвора без могућности пуштања на слободу. У тач. б) предвиђено је да ниједно дете не може бити лишено слободе незаконито или самовољно. Хапшење, притвор или затвор за дете мора бити у складу са законом и користити се само као последња могућа мера и за најкраће могуће време. Тач. ц) предвиђа обавезу поступања са дететом лишеним слободе на начин којим се поштује достојанство људске личности, као и на начин којим се узимају у обзир потребе лица његових година. Свако дете лишено слободе одваја се од одраслих осим ако се не сматра да је то у најбољем интересу детета и има право да одржава контакт са својом породицом преко писама и посета, осим у изузетним случајевима. Тач. д) гарантује сваком детету лишеном слободе право на хитну правну и другу одговарајућу помоћ, право да пред судом или другим надлежним, независним и непристрасним органом постави питање законитости лишавања слободе, као и право на хитну одлуку о том питању;

У чл. 39 Конвенције садржана је обавеза држава уговорница да предузимају све одговарајуће мере за бољи физички и психички опоравак и социјалну реинтеграцију детета које је жртва неког облика занемаривања, експлоатације, злоупотребе, мучења или неког другог облика окрутног, нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања или оружаних сукоба. Такав опоравак и реинтеграција се имају одвијати у средини која подстиче здравље, самопоштовање и достојанство детета.

Чл. 40 Конвенције обавезује државе уговорнице да признају право сваког детета за које се тврди или које је оптужено или за које је признато да је прекршило кривично закон да се с њим поступа на начин којим се подстиче његово осећање достојанства и вредности, што јача његово поштовање права човека и основне слободе других и при чему се узимају у обзир узраст детета и жеља да се побољша његова реинтеграција и да оно преузме конструктивну улогу у друштву. Конкретни начини за остварење овог права предвиђени су овим чланом Конвенције, о чему овде неће бити више речи.

сматрала да је дошло до повреде њених права зајемчених Конвенцијом, а посебно право на живот и право на здравствену заштиту.

Представници државе су изразили став да би представку требало одбацити због неисцрпљења свих правних средстава. Према ставу представника државе, у меритуму би такође требало одбити представку, и то позивајући се на статистике које указују на смањење стопе морталитета деце у Перуу. Поред тога, представници државе наводе да је абортус дозвољен само у случају озбиљног ризика за живот и здравље мајке, док одлагања у поступању здравствених установа правдају пандемијом COVID-19.

Поред подносиоце представке и државе уговорнице, овом поступку су приступили и Латиноамерички конзорцијум против небезбедног абортуса („CLACAI“)¹⁰⁷ и Студијски центар за људска права и хуманитарно право Универзитета Пантеон-Асас,¹⁰⁸ у својству трећих страна. Треће стране су у својој изјави дале своја запажања, посебно нагласивши да ускраћивање или ограничавање права на абортус код девојчица, без обзира на остале околности, представља кршење одредаба Конвенције и одређени вид дискриминације.

Комитет је, пре свега, нашао да су наводи државе уговорнице о постојању процесних сметњи у погледу неисцрпљивања свих домаћих правних средстава неосновани. По мишљењу Комитета, упркос постојању формалних могућности улагања правних лекова, они не би били ефикасни, а посебно имајући у виду претходна одлагања и неефикасно поступање органа. Одлучујући у меритуму, Комитет је нашао да је дошло до кршења бројних одредаба Конвенције, од тога неких на које се позивала подносиоца представке у њој, као и неких на које се она није позивала. Нека од тих права су: право на живот, здравствену заштиту, заштиту од тортуре и других понижавајућих поступака, право на приватност, као и право на изражавање мишљења из чл. 12 Конвенције, а услед, више пута поновљених, захтева и молби за спровођење поступка прекида трудноће, који су игнорисани. Тако, њеном мишљењу није посвећена дужна пажња. У својој одлуци, Комитет је наложио држави уговорници: да пружи компензацију подносиоци представке,

¹⁰⁷ CLACAI је регионална мрежа организација основана 2006. године. Њено деловање је усмерено на промоцију стратегија које би обезбедиле универзални приступ легалном, безбедном и квалитетном поступку абортирања у свим земљама Јужне Америке, као и Кариба.

¹⁰⁸ Студијски центар за људска права и хуманитарно право Универзитета Пантеон-Асас представља истраживачки центар у оквиру Универзитета Пантеон-Асас у Паризу који врши активности у различитим областима међународне заштите људских права.

укључујући надокнаду претрпљене штете, као и подршку за њен даљи живот; да подносиоци представке пружи негу њеном менталном здрављу и да спречи слична поступања у будућности. Са овим циљем Комитет је дао држави уговорници 8 конкретних предлога и наложио њеним представницима да у року од 180 дана обавесте Комитет о предузетим мерама.

6.3.2. В.Ј. и Р.Ј. против Чешке

У предмету *В.Ј. и Р.Ј. против Чешке*¹⁰⁹ представку су 2020. године поднели брат и сестра, В.Ј., рођена 2006. године и Р.Ј., рођен 2003. године. У поступку, подносиоци су били заступани од стране адвоката. Подносиоци су се у представци позивали на кршење бројних одредаба Конвенције од стране чешких власти. Тако, позивали су се на кршење чл. 3 ст. 1 и ст. 2, чл. 5, чл. 9 ст. 1-3, чл. 12, чл. 16, чл. 18 ст. 1, чл. 20 ст. 1, чл. 24 ст. 1, чл. 28 ст. 1, чл. 29 ст. 1, чл. 37 тач. б) и д) и чл. 39 Конвенције.¹¹⁰ В.Ј. и Р.Ј. су, након развода њихових родитеља,

¹⁰⁹ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communication no. 139/2021.

¹¹⁰ Чл. 3 Конвенције гарантује примарни значај најбољег интереса деце у свим активностима које се њих тичу, независно од тога да ли их спроводе јавне или приватне институције, судови, административни органи или законодавна тела. Ст. 2 овог члана обавезује државе чланице да детету обезбеде заштиту и бригу која је неопходна за његову добробит, а узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, старатеља или других лица одговорних за дете;

Чл. 5 Конвенције предвиђа обавезу државе уговорнице да поштује права и дужности родитеља, чланова шире породице, законских старатеља и других лица законски одговорних за бригу о деци, да на начин који је у складу с развојем способности детета обезбеде, упуте и усмеравају дете у остваривању његових права признатих у Конвенцији;

Чл. 9 Конвенције гарантује деци неодвојивост од њихових родитеља против њихове воље, осим када надлежни органи на основу судског увида одлуче да је такво раздвајање неопходно и у најбољем интересу детета. У овим поступцима, свака заинтересована страна моћи ће да учествује и изнесе своје мишљење. У ст. 3 овог члана, предвиђена је обавеза државе уговорнице да поштује право детета које је одвојено од родитеља (једног или оба) да одржава личне односе и непосредне контакте са њима у сталној основи, осим ако је то у супротности са најбољим интересима детета;

Чл. 18 у ст. 1 Конвенције предвиђа обавезу државе уговорнице да уложи све напоре како би се уважавало начело да оба родитеља имају заједничку одговорност у подизању и развоју детета. Овим чланом се потврђује главна одговорност родитеља или других старатеља за подизање и развој детета;

Чл. 20 ст. 1 Конвенције предвиђа да дете које је привремено или трајно лишено породичне средине или коме није дозвољено да остане у том кругу има право на посебну заштиту и помоћ државе;

Чл. 28 Конвенције гарантује право детета на образовање, а посебно: право на бесплатно и обавезно основно образовање, подстицање развоја средњег образовања, да сви имају могућност за стицање високог образовања на основу способности, расположиве образовне и стручне информације и услуге професионалне оријентације деци и да ће бити предузете мере за подстицање редовног похађања школе и смањење исписивања из школе; Према чл. 29 Конвенције образовање детета би требало да буде усмерено на: развој личности детета и развој обдарености и менталних и физичких способности до крајњих граница, развој поштовања права човека и

живели са својом мајком. У 2019. години, локалне власти су покренуле поступак за њихово смештање у установу за негу деце, а услед тога што Р.Ј. није ишао редовно у школу, нити био запослен, те имао велики дуг на име здравственог осигурања који није могао платити, док с друге стране, В.Ј. није редовно похађала наставу и показивала је знакове лошег менталног здравља. Првобитна одлука, којом је одбијен овај захтев, је преиначена и наложено је одвајање деце од њихове мајке, уз смештај у одговарајућу установу, са моделом одржавања личних односа мајке са децом, тако што би се виђали један сат недељно. Подносиоци представке тврде да су им, оваквим поступањем, државне власти повредиле право на породичну аутономију и права њихових родитеља, као и да су занемарили њихов најбољи интерес. У представци наводе да им није пружена могућност да се изјасне о својим правима и да њиховом мишљењу није посвећена дужна пажња. С обзиром на институционални смештај, деца тврде да је њима само ограничена слобода кретања и слобода одржавања личних односа са својом породицом. Подносиоци тврде да су државне власти примениле општу процедуру, избегавајући посебне прописе прилагођене деци.

У свом одговору, представници државе Чешке су се изјаснили само о овом спору у меритуму, те нису оспорили испуњење процесних претпоставки за поступање по представци. Бранећи поступке својих власти, представници државе наводе да је институционални смештај подносилаца представке био оправдан, као и да је о њему одлучено тек након праћења стања деце и покушаја предузимања блажих мера. Како они наводе, управо је такав смештај деце био у њиховом најбољем интересу. Што се тиче примене права, представници државе то правдају наводећи да су општа процедура и процедура прописана посебним одредбама комплементарни а не међусобно искључиви. Наведено је да је деци дато право на изражавање мишљења, а преко постављених привремених заступника и службеника Центра за социјални рад.

Поступајући по представци, Комитет је пре свега нашао да она не испуњава процесне претпоставке само по појединим питањима, те није разматрао повреду неколико одредаба Конвенције, а услед очигледне неоснованости. Одлучујући у меритуму, Комитет је нашао да

основних слобода, развој поштовања родитеља детета, његовог културног идентитета, језика и вредности, националних вредности земље у којој дете живи и земље из које оно потиче, као и цивилизација које су различите од његове, припрему детета за одговоран живот у слободном друштву, у духу разумевања, мира, толеранције, једнакости полова и пријатељства међу свим народима, етничким националним и верским групама и лицима аутохтоног порекла, развој поштовања животне средине;

су органи државе уговорнице били дужни да размотре, и на крају примене, одређене алтернативе институционалном смештају деце, те да би оно било оправдано само као последња мера, која као таква може представљати ограничавање слободе детета. Такође, по ставу Комитета, у самом поступку смештаја деце у одговарајућу институцију, нису правилно примењене посебне одредбе које служе заштити права детета. Када говоримо о праву детета на изражавање мишљења, Комитет сматра да оно није задовољено. Привремени заступници који су деци одређени, нису само преносили ставове деце, већ су некада поступали супротно ономе што су им деца непосредно говорила, те је, услед неслагања, њима требало обезбедити другог заступника. Поред наведеног, требало је саслушати децу непосредно, како би се њихово мишљење могло узети у обзир, а посебно имајући у виду њихов узраст (15 и 13 година). По утврђивању оваквог чињеничног стања, Комитет је нашао да је дошло до повреда: забране незаконитог или самовољног лишавања слободе детета, права на изражавање мишљења детета и његовог озбиљног узимања у обзир, права на нераздвајање породице и одржавања личних односа родитеља са децом и поштовања принципа најбољег интереса детета. По утврђивању повреда одредаба Конвенције, Комитет је наложио држави уговорници да обезбеди одговарајућу новчану надокнаду подносиоцима представке, као и да се уздржи од будућег, сличног кршења одредаба Конвенције. У том циљу, Комитет је препоручио 4 мере које би требало предузети. Комитет је позвао представнике државе уговорнице да га у року од 180 дана обавесте о свим предузетим мерама.

6.3.3. А.В.А. и остали против Шпаније

Поступак *А.В.А. и остали против Шпаније*¹¹¹ чине четири представке о којима је Комитет одлучивао у једном поступку. Све представке су поднете у периоду од фебруара до маја 2020. године. Као подносиоци ових представки, јављају се углавном деца, тако, подносиоци представки су: А.В.А и F.Z.A., брат и сестра, рођени 2014., односно 2015. године (представка бр. 114/2020), F.E.M. и S.E.M., сестре, рођене 2004., односно 2006. године (представка бр. 116/2020), S.E.Y. и M.E.Y., сестре близнакиње, рођене 2010. године (представка бр. 117/2020) и N.L., која је представку поднела у име своје малолетне деце,

¹¹¹ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communications no. 114/2020, no. 116/2020, no. 117/2020 and no. 118/2020.

R.A. и M.A.A., рођени 2009., односно 2013. године (представка бр. 118/2020). Сви подносиоци су у овом поступку били затупани од стране заступника из реда адвоката. Подносиоци представки су се позивали на повреде одредаба чл. 2, чл. 3, чл. 14, чл. 28 и чл. 29 Конвенције.¹¹² Оно што је заједничко свим подносиоцима је да су они држављани Марока. Ове представке за своју подлогу имају истоветно чињенично стање. Деца мароканског порекла из неколико породица из Мелиље, Шпаније, нису могла да похађају школу, упркос подношењу потребне документације. Како деца не би трпела ненадокнадиву штету услед протеча времена, Комитет је донео одлуку о привременој мери, у којој позива државу уговорницу у спору да без одлагања прими на школовање подносиоце представки, односно децу подносиоца у представи бр. 118/2020. Држава уговорница се оглушила на овакву одлуку Комитета. С обзиром на такво стање, они су се обратили надлежним управним судовима, међутим судску заштиту нису достигли. Како наводе подносиоци представки, проблем је у томе што у Мелиљи, за разлику од остатка Шпаније, странцима се тражи одобрење резидентности као услов за упис у општински регистар. То даље представља услов за упис странаца у школу, упркос томе што су подносиоци представки рођени у Мелиљи. Као једина алтернатива, деци преостају неакредитоване муслиманске школе. Овако постављено стање ствари, према наводима подносилаца представки, представља дискриминацију деце на основу њиховог порекла, као и кршење њиховог права на школовање и слободу вероисповести и повреду принципа најбољег интереса детета.

У свом одговору, представници државе у спору су се позивали на неиспуњење процесних претпоставки, пре свега због неисцрпљивања свих домаћих правних средстава. Што се меритума тиче, према наводима представника државе подносиоци представки заправо не живе на својим пријављеним адресама. Те они сматрају да оваквим поступањем нису прекршили ниједну одредбу Конвенције у погледу дискриминације или повреде права на школовање.

Ценећи овакво стање ствари, Комитет је нашао да представке не испуњавају процесне претпоставке само у погледу позивања на кршење појединих одредаба Конвенције, и то у односу на чл. 14 и чл. 29 Конвенције, док је у погледу потенцијалног

¹¹² Чл. 14 Конвенције предвиђа обавезу државе чланице да поштују право детета на слободу мишљења, савести и вероисповести.

кршења осталих одредаба Конвенције, Комитет одлучивао у меритуму. Комитет је нашао да је дошло до кршења одредаба Конвенције којом се гарантују право на школовање и забрана дискриминације, као и одредба Опционог протокола која се односи на привремене мере, а услед непоступања државе уговорнице по истој. По утврђивању кршења одредаба Конвенције и Опционог протокола, Комитет је наложио држави уговорници да подносиоцима представки обезбеди одговарајућу новчану надокнаду, да предузме све кораке како би деца у спору сустигла своје вршњаке у погледу даљег школовања, као и да се уздржи од будућег кршења одредаба Конвенције. У циљу остварења наложеног, Комитет је дао предлоге конкретних корака који се могу предузети. У циљу праћења стања права детета у Шпанији, Комитет је наложио њеним представницима да у року од 180 дана обавесте Комитет о предузетим мерама у вези овог поступка.

6.3.4. N.B. против Грузије

Предмет *N.B. против Грузије*¹¹³ покренут је представком N.B., рођеног 2013. године. У овом поступку, подносилац представке је био заступан од стране адвоката. Представка је Комитету поднета 2018. године. Предмет спора је наводно телесно кажњавање над подносиоцем представке у јавној предшколској установи у Тбилисију од стране васпитачице, чиме је, према наводима подносиоца представке, дошло до повреде одредаба чл. 2, чл. 12 и чл. 19 Конвенције.¹¹⁴ По сазнању за предметни догађај, мајка подносиоца представке је исти пријавила полицији. Поводом овог догађаја, једина мера која је предузета био је отказ уговора о раду васпитачици услед „тешког кршења радне обавезе“. Међутим, она је затражила судску заштиту поводом незаконитог отказа, поводом чега је пресуђено у њену корист, те је она враћена на посао уз одговарајућу новчану надокнаду. Адвокат детета је извршио увид у списе Министарства унутрашњих послова поводом овог предмета, те је нашао да је истрага садржала бројне недостатке, као нпр. несаслушање деце која су могла

¹¹³ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communication no. 84/2019

¹¹⁴ Чл. 19 Конвенције предвиђа обавезу државе да предузме све потребне мере ради заштите деце од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, укључујући сексуалну злоупотребу, док је на бризи код родитеља, законских старатеља или неког другог лица коме је поверена брига о детету.

присуствовати телесном кажњавању подносиоца представке. Према наводима подносиоца, законска регулатива Грузије није у складу на одредбама Конвенције због непостојања посебног кривичног дела које се тиче физичког кажњавања деце, које би се, поред самих повреда, фокусирао и на достојанство детета.

У свом одговору, представници државе чланице, пре свега, истичу процесну сметњу неисцрпљења свих унутрашњих правних средстава. Даље, према њиховим наводима, дете је саслушано и његовим најбољим интересима је посвећена дужна пажња. Што се тиче регулативе, представници државе се позивају на, у грузијском праву регулисано, кривично дело које се односи на наношење телесних повреда деци, а које се примењује на сву децу, независно од њиховог узраста или под којим околностима су телесне повреде нанете. Поред тога, наводе и друге активности предузете у циљу заштите деце, као што су: акциони планови, националне стратегије, кампање за подизање свести и др.

Комитет је, по утврђивању стања ствари, одлучивао о прихватљивости представке. У погледу позивања на кршење одредаба из чл. 2 и чл. 12 Конвенције, Комитет је нашао да не испуњавају процесне претпоставке јер нису исцрпљене све могућности интерних правних средстава, односно због очигледне неоснованости. По повреди одредаба из чл. 19 Конвенције, Комитет је одлучивао у меритуму. С обзиром на то да је дете претрпело кажњавање у јавној предшколској установи, понашање васпитачице Комитет приписује пропусту државе. Поред тога, Комитет је нашао да је истрага овог случаја неоправдано одуговлачена, те, у време доношења одлуке Комитета, 5 година након почетка истраге, она још увек није била окончана. Тако, Комитет је нашао да је дошло до повреде одредаба чл. 19 Конвенције и у складу са тим, наложио предметној држави уговорници да детету обезбеди одговарајућу новчану надокнаду, да предузму све потребне кораке како се повреда не би понављала, као и да обезбеди брзу и ефикасну истрагу сличних предмета. Међутим, Комитет није предложио конкретне кораке за остварење ових препорука. Држави уговорници је остављен рок од 180 дана за обавештавање Комитета о предузетим мерама у погледу његове одлуке.

6.3.5. A.B. против Финске

У предмету *A.B. против Финске*¹¹⁵ представку је поднео држављанин Руске Федерације, A.B., рођен 2010. године, заступан од стране адвоката. У представци, подносилац се позвао на кршење бројних одредаба Конвенције (чл. 2, чл. 3, чл. 13, чл. 14, чл. 16, чл. 17, чл. 19, чл. 22, и чл. 29 Конвенције).¹¹⁶ Наиме, A.B. је син V.B., која живи у истополној ванбрачној заједници са A.S. У време када је A.B. ишао у вртић, они су живели у Русији, где је он био жртва, како вршњачког насиља, тако и насиља од стране својих васпитача, које је настало као последица ванбрачне заједнице његове мајке са другом женом. Услед насиља које су трпели, преселили су се у Финску, где су поднели захтев за стицање статуса избеглица. Тај захтев је одбијен, упркос лошем положају ЛГБТ особа у Русији. Имиграциона служба у Финској је нашла да страхови подносиоца представке, његове мајке и њене партнерке не одговарају опасности од прогона неопходној за стицање статуса избеглице. Жалба на ову одлуку је одбијена, те је она остала на снази. Услед овакве одлуке, подносилац представке се вратио са својом мајком и њеном партнерком у Русију, где је наставио школовање. Дискриминација је убрзо поново узела маха, те се и ментално стање детета погоршало. Оваквим поступањем финских власти, према наводима представке, најбољи интерес детета није остварен. Подносилац страхује од одузимања родитељског права његове мајке у Русији, као и од поновног насиља.

У одговору, представници државе наводе да би требало одбацити представку, а пре свега, због већ претходно вођеног поступка пред Европским судом за људска права, која, иако је поднета од стране мајке подносиоца, V.B., заправо представља исту правну ствар. Поред тога, наведено је да су захтеви очигледно неосновани и да је подношење представке само мотивисано незадовољством исхода поступка за стицање статуса избеглице.

¹¹⁵ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communication no. 51/2018.

¹¹⁶ Чл. 13 Конвенције гарантује детету право на слободу изражавања, које обухвата и слободу да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста, без обзира на границе, било усмено, писмено или преко штампе, уметности или неког другог медија по избору детета;

Чл. 22 Конвенције у ст. 1 обавезује државе уговорнице да предузимају одговарајуће мере како би детету које тражи статус избеглице или које се сматра избеглицом, у складу са одговарајућим међународним или националним законом и процедурама, без обзира на то да ли је дете у пратњи својих родитеља или неког другог лица или не, омогуће да добије одговарајућу заштиту и хуманитарну помоћ у остваривању права садржаних у Конвенцији и другим међународним инструментима о правима човека или о хуманитарним питањима чије су чланице поменуте државе.

Активно учешће у овом поступку узело је и неколико невладиних организација¹¹⁷ које су дале своје мишљење. Према њима, требало је озбиљније узети у обзир мишљење детета него што је то учињено. Финске власти су морале имати у виду да су деца чији су родитељи припадници ЛГБТ популације посебно угрожена, као и да се не може очекивати од људи да крију своју сексуалну оријентацију. Према њима, закони у Русији су веома строги према ЛГБТ заједници и могу довести до дискриминације и насиља.

Ценећи све наводе, Комитет је нашао да представка испуњава процесне претпоставке само у погледу наводног кршења одредаба Конвенције које се тичу принципа најбољег интереса детета, статуса избеглице и заштите деце од свих облика насиља, док је одбачена у осталим деловима. Како Комитет наводи, приликом одлучивања, принцип најбољег интереса детета није задовољен. У том смислу, између осталог, финске власти су пропустиле да предвиде потенцијалне ризике којима би дете у Русији могло бити изложено. Тако, Комитет је нашао да је оваквим поступањем дошло до повреде одредаба Конвенције (чл. 3, чл. 19 и чл. 22), те је наложио држави уговорници да детету пружи одговарајућу надокнаду, да омогући детету изражавање мишљења, као и да се уважи најбољи интерес детета приликом одлучивања о пријему у азил. Поред тога, она би се требало уздржати од сличног кршења одредаба Конвенције. Конкретне кораке за остварење наложеног, Комитет није предложио. Ради праћења стања, Комитет је наложио држави уговорници да у року од 180 дана обавести Комитет о предузетим мерама у вези ове одлуке.

¹¹⁷ Мишљење су заједно поднеле невладине организације: *Child Rights International Network, the International Commission of Jurists, the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association-Europe, the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association-World и the Network of European LGBTIQ Families Associations.*

6.4. Предмети у којима је утврђено да није дошло до повреде одредаба Конвенције о правима детета и опционих протокола

6.4.1. А.М. и Е.Р. против Швајцарске

У предмету *А.М. и Е.Р. против Швајцарске*¹¹⁸ као подносиоци представке јављају се Швајцарски држављани, А.М., рођен(а) 2007. године и Е.Р., рођен(а) 2013. године. Предметна представка поднета је 2021. године. Подносиоци су у овом поступку били заступани од стране стручног лица из реда адвоката. У њој, подносиоци су се позвали на кршење чл. 2, чл. 3, чл. 9 и чл. 12 Конвенције о правима детета од стране предметне државе уговорнице, а услед њиховог одвајања од своје мајке, у овом предмету означене као „А.Р.В.“ која се налази на одслужењу казне затвора. Подносиоци представке тврде да су им, у том смислу, Кантонални суд у Луцерну, Федерални врховни суд Швајцарске и администрација ускратили њихова процесна права и нису узели у обзир њихов најбољи интерес у самом извршењу затворске казне њихове мајке, као и да им није пружена прилика да буду саслушани у кривичном поступку у којем се њихова мајка јавила као окривљена, чиме су, како тврде, повређене горепоменуте одредбе Конвенције. У смислу поштовања њихових најбољих интереса, подносиоци захтевају да се казна затвора А.Р.В. изврши у кућним условима уз електронско праћење или да буде пребачена у њима ближу казнено-поправну институцију.

Одговарајући на овакве тврдње, представници државе чланице су побијали представку, како по прихватљивости, тако и у меритуму. Представници Швајцарске су навели да је принцип најбољег интереса деце остварен, што доказује одржани састанак са А.Р.В., у којем су разматране могућности обезбеђења алтернативне бриге о деци током њеног издржавања казне затвора, као и чињеница да је затворска казна А.Р.В. била одложена како би она могла подржати своје дете, овде подносиоца представке, А.М. током његове/њене операције кичме. Према наводима представника Швајцарске, деци је омогућено одржавање личних односа са њиховом мајком кроз свакодневне позиве и

¹¹⁸ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communication no. 153/2021.

учестале посете. Што се тиче промене локације издржавања казне затвора, представници државе су навели да је то немогуће с обзиром на дужину изречене казне. Такође, када је реч о могућности деце да учествују у поступку који се њих тиче, Комитет је имао у виду да је деци обезбеђен старатељ неколико година пре почетка издржавања казне затвора њихове мајке, а услед њене немогућности да се самостално брине о својој деци. Задатак старатеља био је да деци осигура алтернативну бригу, прилагођену њиховом узрасту. Имајући у виду постављеног старатеља, као и непостојање супротних интереса деце и њихове мајке, Комитет је нашао да је интерес деце у поступку могао бити заштићен посредним путем, преко мајке и постављеног старатеља.

Пре свега, ценећи прихватљивост представке, Комитет је имао у виду већи број потенцијалних процесних сметњи, као што су: недозвољеност одлучивања по представи по којој је претходно одлучивао Комитет или друго међународно тело, неисцрпљење свих домаћих правних средстава, очигледна неоснованост представке и неблаговременост подношења представке. Комитет је нашао да представка испуњава процесне претпоставке, упркос супротним тврдњама представника државе у спору. Ценећи утврђено стање, на основу пружених информација, како од представника државе у спору, тако и подносилаца представке, Комитет је нашао да држава није повредила Конвенцијом загарантована права деце.

Петоро чланова Комитета се није сагласило са мишљењем већине те издвојило своје заједничко, делимично супротно, мишљење.

6.4.2. К.К. против Швајцарске

Предмет *К.К. против Швајцарске*¹¹⁹ покренут је представком К.К., грузијске држављанке, рођене 2006. године, заступане од стране адвоката. Представка је поднета 2020. године. К.К. је поднела захтев за азил на територији Швајцарске 2017. године, који је одбијен. С обзиром на чињеницу да јој прети депортација у Грузију, К.К. тврди да би јој тиме била повређена права загарантована Конвенцијом, и то предвиђена у чл. 3, чл. 12, чл.

¹¹⁹ Views adopted by the Committee under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, communication no. 110/2020.

19, ст. 1, чл. 24 ст. 1, чл. 37 тач. а) и чл. 39 Конвенције. Услед здравствених и финансијских потешкоћа, као и страха од насиља услед одређених криминалних активности и веза њеног оца, К.К. је заједно са својим оцем и мајком избегла у Швајцарску. Они су тражили статус избеглица, наводећи да постоји оправдан страх од насиља, као и значајног погоршања њиховог здравственог стања у случају повратка у Грузију. Овакав захтев су надлежна тела одбила, како приликом првостепеног одлучивања, тако и по поднетој жалби. Према наводима К.К., њен повратак у Грузију би носио са собом бројне ризике. Њено лоше психичко здравље би се могло додатно погоршати, а услед неадекватне неге коју би добила у Грузији. Финансијско стање њене породице би такође могло бити угрожено услед потребе покрића трошкова лечења, као и лошег здравственог стања њених родитеља, због чега би они потенцијално могли бити неспособни за рад. Према наводима из представке, К.К., њој није пружена никаква гаранција заштите од стране Центра за социјални рад у Грузији. Имајући у виду наведено, подносиатеља представке тврди да би њеном депортацијом дошло до повреде горепоменутих одредаба Конвенције.

У свом одговору, представници Швајцарске су, пре свега навели да би представку требало одбацити због њене очигледне неоснованости, непрецизног одређења како је дошло до кршења наведених одредаба Конвенције, те у том смислу, они сматрају да је представка само опште одређена. Што се тиче меритума, швајцарски представници тврде да, упркос постојању здравствених проблема код К.К., они нису довољног интензитета за одобрење азила. Према њиховим наводима, њено здравствено стање би морало бити такво да постоји озбиљан ризик од брзог и неповратног погоршања здравственог стања и/или смрти у случају њене депортације.

Приликом оцене прихватљивости представке, Комитет је нашао да је представка прихватљива само у погледу потенцијалног кршења одредаба садржаних у чл. 3, чл. 24 и чл. 37 тач. а) Конвенције, док су захтеви за пружање заштите у погледу осталих одредаба Конвенције одбачени. Одлучујући у меритуму, Комитет је нашао да су швајцарске власти узеле у обзир све битне чињенице, као и најбољи интерес детета приликом одлучивања о азилу. Здравствено стање детета, као и остале околности, нису биле лоше у довољном интензитету да би Комитет утврдио да је дошло до арбитарног поступања, ускраћивања правде или занемаривања најбољег интереса детета. По оцени Комитета, наводи

швајцарских власти су основани, те није дошло до повреде ниједне одредбе Конвенције на коју се К.К. позивала.

VII ДЕЦА КАО ПОДНОСИОЦИ ПРЕДСТАВКИ ПРЕД ЕСЉП

(студија случаја)

Како је раније наведено, не постоје процесне сметње за самостално подношење представки од стране деце Европском суду за људска права, под условом да, у конкретном случају, деца имају статус жртве. Са циљем вршења увида, како, под којим околностима и колико често се деца јављају као подносиоци представки Европском суду за људска права извршено је ово истраживање.

7.1. Предмет, циљ и методологија

Предмет истраживања јесу предмети који су вођени и окончани пред Европским судом за људска права, у којима су подносиоци представки била деца. Ово истраживање је спроведено само у односу на предмете у којима су представке поднете у току 2018. године, а под претпоставком да су ти предмети до дана вршења истраживања правноснажно окончани. Анализом окончаних предмета можемо утврдити, не само чињенично стање предмета у којима су подносиоци представки била деца, већ и праксу Европског суда за људска права у погледу пружања заштите.

Циљ истраживања је испитивање под којим околностима се деца јављају као подносиоци представки пред Европским судом за људска права, као и ради заштите којих одредаба Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода се деца обраћају суду.

Методологија истраживања се базира на увиду у све предмете спроведене пред ЕСЉП, у којима су представке поднете у току 2018. године од стране малолетних лица. Увид у наведене предмете извршен је уз помоћ HUDOC базе података¹²⁰. Како у HUDOC бази података нема посебних критеријума за филтрирање поступака у којима су подносиоци представки била деца, овај проблем је превазиђен путем „Advanced Search“ секције. Наиме, у наведеној секцији, у делу „text“, уношењем кључне речи „minor“ дошли смо до предмета у којима се реч „minor“ спомиње у било којем контексту. Предмети су даље филтрирани издвајањем предмета који су покренути у току 2018. године (бројеви предмета који се завршавају на /18). Потом је уследила анализа сваког појединачног предмета у погледу контекста у којем се реч „minor“ користи, а с обзиром на то да се она не користи само за означавање малолетника, већ се може користити и у другим контекстима. Овом претрагом, дошли смо до броја од 10 поступака вођених пред ЕСЉП у којима су подносиоци представки била деца. Ради лакше анализе, њих ћемо рашчланити по одредбама Европске конвенције чија је повреда утврђена, уз посебну групацију оних предмета у којима није утврђена повреда неке од одредаба Европске конвенције.

7.2. Резултати истраживања

Увидом у све предмете покретнуте 2018. године пред Европским судом за људска права у којима се као подносиоци представки јављају деца (лица млађа од 18 година) долазимо до закључка да се, упркос могућности да деца самостално поднесу представку ради заштите својих права гаравнотавних Европском конвенцијом и додатним протоколима, то у конкретном временском периоду од годину дана нити једном није догодило. У сваком предмету, без изузетка, деца су се јавила као подносиоци представки уз своје родитеље. Иако не постоје процесне сметње да се деца јаве као самостални подносиоци представки, те непосредно остваре своје право на судску заштиту, она то право нису користила. Приликом

¹²⁰ HUDOC база података је веб претраживач који омогућава увид у праксу Суда – пресуде Великог већа, већа и одбора, комунициране предмете, саветодавна мишљења, правне сажете из Информативних брошура о судској пракси и одлуке, извештаје Европске комисије за људска права као и резолуције Комитета министара. HUDOC базу података можете пронаћи на адреси: <https://hudoc.echr.coe.int/#%20>.

одлучивања о овим представкама, све указује на то да је суд готово увек имао у виду најбољи интерес детета. Наиме, ЕСЉП је приликом самог одлучивања у појединим предметима наводио да се водио најбољим интересом детета. Поред тога, ценио је претходна поступања органа држава против којих су поднете представке, а поводом питања вођења најбољим интересима деце у спроведеним поступцима. Приликом процене релевантног правног оквира за одлучивање, суд се водио бројним домаћим и међународним изворима права којима је заштита деце примарно поље регулисања, те је посредним путем имао у виду најбоље интересе деце. У својим одлукама, када би нашао да је дошло до повреде одредаба Европске конвенције и/или опционих протокола, ЕСЉП без изузетка налаже државама уговорницама надокнаду штете подносиоцима представки као и надокнаду трошкова поступка. За исплату надокнаде штете наложене у одлуци Европског суда за људска права, државама се оставља рок од 3 месеца, почев од дана коначности одлуке којом је исплата надокнаде штете наложена.

У једном од анализираних предмета, учешће су узеле и треће стране које су заступале ставове детета у спору.

Из анализираних 10 предмета, ЕСЉП је нашао да је до повреде одредаба Европске конвенције и/или додатних протокола уз њу дошло у осам случајева, у којима је пружио потребну заштиту.

Анализом ових предмета, запажамо да се као подносиоци представки јављају држављани држава које нису чланице Европске конвенције, готово подједнако често као држављани држава чланица. Наведено се може приписати мигрантској кризи у Европи, која је током 2018. године била у јеку.

Из анализе закључујемо да су се подносиоци представки најчешће позивали на повреду чл. 8 Европске конвенције¹²¹, али и на друге.

¹²¹ Чл. 8 ЕК гарантује право на поштовање приватног и породичног живота, тако што у ст. 1, гарантује да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке. У ст. 2 гарантује да се јавне власти неће мешати у вршење овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нерада или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите права и слобода других.

7.3. Повреде одредаба чл. 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

7.3.1. F.D. и H.C. против Португала

У предмету *F.D. и H.C. против Португала*¹²² подносиоци представки били су отац F.D., и његов син, H.C., рођен 2010. године, кога је заступао његов отац, први подносилац представке, позивајући се на повреду члана 6, ст. 1, чл. 8 и чл. 13 Европске конвенције. У конкретном случају, отац детета је навео да је до повреде одредаба Конвенције дошло приликом повратка другог подносиоца представке, његовог сина, својој мајци, која је у поступку означена као „О.“. Наиме, он се позвао на неправедност поступка повратка детета својој мајци. Тврдио је да није саслушан пре повратка његовог сина О., као и да се, док се тај поступак враћања спроводио налазио притворен у полицијској станици, те да њему није пружена прилика да се изјасни о повратку свог сина његовој мајци. Како је навео, сматрао је да је постојао одређени ризик у случају повратка свог детета О., који су португалске власти занемариле. Навео је да су полицијске снаге лоцирале и присилно дете (другог подносиоца) одвеле из школе и задржали га више сати у полицијској станици.

Заступник Португала је, пре свега, поставио питање прихватљивости представке, као и уопште могућности примене чл. 8 Европске конвенције, а из разлога што, како је навео, отац детета, први подносилац, није могао да заступа свог сина, другог подносиоца, а из разлога што он у време подношења представке није вршио родитељско право над својим сином. Суд је одбацио овако постављен приговор, а наводећи да, с обзиром на то да је први подносилац захтева имао родитељску одговорност за другог подносиоца, он имао право да делује у његово име.

Разматрајући околности случаја, Суд је утврдио да је дошло до повреде чл. 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, а имајући у виду најбољи интерес детета. По утврђивању повреде, Суд је нашао да држава у спору има

¹²² F.C. and H.C. v. Portugal, application no. 18737/18

исплатити износе од по 10.000,00 евра сваком подносиоцу представке на име нематеријалне штете у року од 3 месеца од коначности одлуке.

7.3.2. B.F. и остали против Швајцарске

У предмету *B.F. и остали против Швајцарске*¹²³ поднет је већи број представки које су спојене у један поступак, о којима је суд доносио засебне одлуке. Малолетни подносилац представке се јавља у предмету 13258/18, где се као подносиоци представке јављају мајка, B.F., и ћерка, D.E., рођена 2001. године. Подносиоци представки су држављани Еритреје, који су дошли у Швајцарску као избеглице. Они су тврдили да им је ускраћено право на поновно спајање породице, док је с друге стране суд имао у виду интерес државе Швајцарске у контролисању миграција, који је представљен као интерес целокупне заједнице. У овом предмету посебно је био дискутабилан економски фактор, а из разлога што је подносилац представке B.F. потпуно неспособна за рад. Имајући у виду интересе Швајцарске заједнице и породичне интересе подносилаца представки на њихово спајање са својом породицом, суд је утврдио да је дошло до повреде чл. 8 Европске конвенције. Приликом доношења овакве одлуке, суд је, између осталог, имао у виду најбољи интерес детета, наводећи да, иако најбољи интерес детета не може да се користи као „кец у рукаву“ који ће се применити тако што ће се свако дете примити да живи у држави у којој ће остварити бољи животни стандард, том принципу суд мора дати на значају. Суд је имао у виду чињеницу да је она имала 15 година у време када је њена мајка покренула поступак реунификације. У вези околности у којима се D.E. налазила, суд је узео у обзир извештај Високог комесаријата за избеглице Уједињених нација (UNHCR) о животним околностима D.E. Наиме, она је живела у Судану и у извештају је утврђено да је у њеном најбољем интересу да се уједини са својом мајком, а зато што је D.E. била рањива адолесценткиња, без пратње, која је живела илегално у веома несигурним условима у Судану, где није имала право да похађа школу и била је изложена многобројним ризицима. Њој је била посебно потребна родитељска и породична средина. Поступајући по представци у којем се као један од подносилаца јавља малолетна D.E., Суд је нашао да држава у спору има исплатити износ

¹²³ B.F. and others v. Switzerland, application nos. 13258/18, 15500/18, 57303/18, 9078/20

од по 5.125,00 евра њеним подносиоцима на име надокнаде нематеријалне штете. Држави је остављен рок од 3 месеца од коначности пресуде за исплату ових износа.

7.3.3. Y.Y. и Y.Y. против Русије

У предмету *Y.Y. и Y.Y. против Русије*¹²⁴ подносиоци представки су мајка, први подносилац, и син, други подносилац, рођен 2011. године. Први подносилац је у поступку заступао другог подносиоца, иако се он јавља као самостални подносилац. Подносиоци су се позвали на кршење чл. 8 Европске конвенције из разлога што у периоду од преко 2 године, привремена одлука и пресуда државних судских власти Руске Федерације, којима је утврђено да би други подносилац требало да живи и борави са првом подносиоцем, није спроведена. Одлучујући по овој представи, суд је нашао да, иако је државни суд Русије утврдио да је дошло до повреде права прве подносиоце представке на поштовање њеног породичног живота и досудио јој надокнаду за то, она је свој статус жртве задржала јер одлука суда није доследно спроведена, те су подносиоци представки остали раздвојени. Суд је нашао да правосудни органи Руске Федерације нису предузели све мере које су разумно могле бити предузете ради спровођења привремене одлуке и пресуде и тиме прекршиле право подносиоца захтева на поштовање њиховог породичног живота, загарантованог чланом 8. Конвенције. У овом поступку, малолетни подносилац је у целости заступан од стране своје мајке. Како је дошло до повреде одредаба Европске конвенције, овај поступак је окончан налагањем предметној држави исплату износа од 3.300,00 евра првом подносиоцу представке у року од 3 месеца, на име надокнаде нематеријалне штете.

7.3.4. Тарајева и остали против Русије

У предмету *Тарајева и остали против Русије*¹²⁵ подносиоци представке су мајка и њене четири малолетне ћерке. Мајка деце је након смрти свог супружника остала самохрани родитељ њихових ћерки. По смрти оца, ћерке, подносиоце представке, остале су у

¹²⁴ Y.Y. and Y.Y. v. Russia, application no. 43229/18

¹²⁵ Tarayeva and others v. Russia, application no. 24757/18

контакту са својим дедом и бабом са очеве стране, тако што су проводиле викенде у њиховој кући. Из мајци непознатих разлога, њен свекар је једног дана киднаповао њене ћерке. Упркос обраћању судским властима Руске Федерације, које су наложиле да се деца врате својој мајци, по наводима прве подносиоце представке, држава није испунила своју обавезу да обезбеди њихово право на поштовање породичног живота тиме што није спровела своју одлуку. Она је тврдила да судски извршитељи нису били вољни и/или нису могли да поново споје мајку са својом децом. Ценећи овако постављену представку, ЕСЉП је закључио да су руске власти пропустиле да без одлагања предузму све мере које се од њих могу очекивати, а ради помоћи поновног уједињења подносиоца захтева. У складу са наведеним, ЕСЉП је утврдио да је дошло до повреде чл. 8 Европске конвенције. У вези са овом повредом, ЕСЉП је утврдио да је дошло и до повреде чл. 14 Европске конвенције¹²⁶, тако што је нашао да начин на који је релевантно законодавство примењено у пракси у овом случају представља дискриминацију мајке деце по основу пола. Суд је нашао да држава у спору има исплатити, на име надокнаде нематеријалне штете, износ од 16.250,00 евра првој подносиоци представке у року од 3 месеца од коначности одлуке Суда.

7.4. Повреде одредаба чл. 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

7.4.1. Y. и остали против Бугарске

У предмету *Y. и остали против Бугарске*¹²⁷ подносиоци представке били су Y. и њене унуке, X., рођена 2007. године и Z., рођена 2012. године. Спор се тиче убиства мајке малолетних подносиоци, госпође V. које је починио њихов отац, господин V. Тачније, представка је поднета због (не)активности бугарских полицијских снага и тужилаштва, а

¹²⁶ Чл. 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гарантује да уживање права и слобода предвиђених у њој се обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза с неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус.

¹²⁷ Y. and others v. Bulgaria, application no. 9077/18

због њиховог општег неуспеха да процене и правилно реше проблем породичног насиља. Подносиоце су тврдили да бугарски законодавни оквир није довољно развијен у погледу заштите од насиља у породици. Тужилаштво није предузело потребне кораке, упркос већем броју пријављених инцидента, као што су бушење гума на аутомобилу госпође V. од стране господина V., прогањање, увреде и претње. Суд је утврдио да је, ради заштите госпође V., донета само мера забране приласка против господина V., те по тој одлуци он није могао прилазити госпођи V., у радијусу од 100 метара, међутим ни ова одлука није правилно спроведена. Ценећи утврђено чињенично стање, суд је нашао да бугарске власти нису предузеле све потребне мере које би могле предупредити убиство госпође V., те је утврдио да је дошло до повреде чл. 2 Европске конвенције¹²⁸ од стране бугарских власти. Поред утврђивања повреде одредаба Европске конвенције, Суд је нашао да држава у спору има исплатити подносиоцима представке износ од 24.000,00 евра у противвредности у домаћој валути. Наведена сума се имала исплатити на име надокнаде нематеријалне штете у року од 3 месеца од коначности ове одлуке.

7.4.2. *Matkava* и остали против Русије

Предмет *Matkava и остали против Русије*¹²⁹ покренут је поводом убиства грузијског држављанина у близини административног прелаза између Грузије и *de facto* Републике Абхазије од стране неког вида граничне контроле *de facto* Републике Абхазије. Подносиоци представке су чланови уже породице убијеног, од којих његово двоје малолетне деце. Поводом овог убиства, власти Руске Федерације нису активирале никакве судске или друге механизме, већ су случај потпуно занемарили, сматрајући да не постоји њихова надлежност, услед тога што се убиство десило у близини административног прелаза Грузије и *de facto* Републике Абхазије. По подношењу представке заступници Руске Федерације су се на исто

¹²⁸ Чл. 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гарантује да је право на живот сваке особе заштићено законом, и да нико не може бити намерно лишен живота, осим приликом извршења пресуде суда којом је осуђен за злочин за који је ова казна предвиђена законом. У ставу 2 овог члана, предвиђено је да лишење живота није противно овом члану ако је проистекло из употребе силе која је апсолутно нужна, и то: ради одбране неког лица од незаконитог насиља; да би се извршило законито хапшење или спречило бекство лица законито лишеног слободe; приликом законитих мера које се предузимају у циљу сузбијања нереда или побуне.

¹²⁹ *Matkava and others v. Russia*, application no. 3963/18

то позивали. Међутим, суд је нашао да постоји надлежност руских власти, а услед великог утицаја и фактичког ослањања Абхазије на Руску Федерацију. Дошло је дакле, до специфичне ситуације проширења јурисдикције једне државе изван њених физичких граница. Како власти Руске Федерације непосредно нису предузеле ништа у циљу истраге овог убиства, а како је суд ценио, готово ништа није предузето ни посредно, преко *de facto* Републике Абхазије, чије су власти након мање од годину дана прекинуле истрагу. У складу са овако утврђеним чињеничним стањем, суд је нашао да је дошло до повреде члана 2 Европске конвенције. Поред тога, суд је нашао да је држава против које је поднета представка поступила против своје обавезе из чл. 38 Европске конвенције, а тако што она није обезбедила све неопходне услове ради спровођења истраге од стране Европског суда за људска права. С обзиром на повреде одредаба Европске конвенције, Руској Федерацији је наложена исплата подносиоцима представке у износу од 130.000,00 евра на име надокнаде нематеријалне штете, за шта је држави остављен рок од 3 месеца.

7.4.3. М.Н. и остали против Хрватске

У предмету *М.Н. и остали против Хрватске*¹³⁰ спорно је питање смрти шестогодишњег детета у близини српско-хрватске границе. Представку је поднео велики број подносилаца. У питању је 14 подносилаца, које чине отац преминуле девојчице, његове две жене и њени браћа и сестре и полубраћа и полусестре. Подносиоци представке, заједно са преминулим шестогодишњим дететом, су избелгице из Авганистана. Шесторо подносилаца представке је покушало да кришом пређе границу из Србије у Хрватску. Полиција их је уз помоћ термографске камере уочила и задржала, након чега су подносиоци представке тражили смештај у азилу, што су полицајци одбили. Сазнавши да су они дошли пратећи пругу која води из Србије у Хрватску, полицајци су им рекли да се врате истим путем којим су дошли. Након неколико минута ходања по шинама, прошао је воз, који је ударио и усмртио једног од миграната, шестогодишње дете, у предмету означено као „MAD.N.“. Полиција је након овог догађаја донела одлуку да подносиоци представке буду смештени у транзитни имиграциони центар у Товарнику, чиме им је ограничена слобода

¹³⁰ M.N. and others v. Croatia, application nos. 15670/18 and 43115/18

кретања. По речима Хрватског Омбудсмана, транзитни имиграциони центар у Товарнику, није задовољавао услове за смештај људи, а посебно не деце. Услед овако постављених чињеница, суд је нашао да је дошло до повреде чл. 2, чл. 3¹³¹ (само у погледу малолетних подносилаца представке), чл. 5 ст. 1¹³² и чл. 34¹³³ (у томе што је тужена држава ометала ефикасно остваривање права подносилаца захтева на индивидуалну представку) Европске конвенције, као и чл. 4 Протокола бр. 4 уз Европску конвенцију¹³⁴ (само у погледу подносилаца представке који су заједно са преминулим дететом прешли границу). Ради надокнаде претрпљене нематеријалне штете, Суд је наложио држави у спору да исплати подносиоцима представки износ од 40.000,00 евра у противвредности валуте државе у спору. Рок за исплату овог износа је 3 месеца од дана коначности одлуке Суда.

7.5. Повреда одредаба чл. 2 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

7.5.1. *Parageorgiou* и остали против Грчке

Случај *Parageorgiou* и остали против Грчке¹³⁵ састоји се од двеју представки (4762/18 и 6140/18) о којима је одлучивано у једном поступку. У представи бр. 6140/18 као подносиоци јављају се мајка и њена ћерка, рођена 2008. године. Мајка детета је истицала да је од ње захтевано да поднесе формалну изјаву, којом ће изјавити да њена ћерка није православна хришћанка, како она не би морала похађати верску наставу. Такође, она се жалила на захтев директора школе, коју је њена ћерка похађала, да се дата изјава чува у

¹³¹ Чл. 3 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода предвиђа да нико не сме бити подвргнут мучењу или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.

¹³² Чл. 5 ст. 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гарантује да свако има право на слободу и безбедност личности и да нико не може бити лишен слободе осим у случајевима предвиђеним Конвенцијом, а у складу са законом прописаним поступком.

¹³³ Чл. 34 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода предвиђа право на подношење појединачних представки, уз обавезу страна уговорница да ни на који начин не ометају стварно вршење овог права.

¹³⁴ Чл. 4 Протокола бр. 4 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода предвиђа забрану колективног протеривања странаца.

¹³⁵ *Parageorgiou and others v. Greece*, application nos. 4762/18 and 6140/18

школи, као и да ће њену истинитост директор школе испитати. Услед овако постављеног чињеничног стања, подносиољке представке су тврдили да је дошло до повреде чл. 9, а у вези са чл. 14 и чл. 8 Европске конвенције, као и чл. 2 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију. У овом поступку активно учешће су узеле и треће стране: Национално секуларно друштво,¹³⁶ грчки Хелсинки монитор¹³⁷ и Истраживачки програм „Grassrootsmobilise“.¹³⁸ Заступници Грчке су се позивали на приговор неисцрпљености свих правних средстава, наводећи да нико није тражио изузеће друге подносиољке представке од верске наставе. Наводили су такође да програмом верског образовања у основним школама у Грчкој није спровођен никакав вид индоктринације. Суд је ипак нашао да је дошло до кршења чл. 2 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију¹³⁹, који гарантује право родитеља да обезбеде образовање и наставу детета у складу са својим верским и филозофским уверењима. Са циљем надокнаде нематеријалне штете, Суд је наложио држави да исплати износ од 8.000,00 евра породици у спору у року од 3 месеца од дана коначности одлуке.

¹³⁶ Национално секуларно друштво је Невладина организација основана у Уједињеном Краљевству са циљем лобирања за строго одвајање цркве од државе и унапређење једнаког поступања, независно од вероисповести појединца.

¹³⁷ Грчки Хелсинки монитор основан је са циљем активног учешћа у заштити људских права у Грчкој, али своје учешће повремено проширује и на остале пределе Балкана. Циљ заштите људских права остварује лобирањем, праћењем стања људских права и учешћем у поступцима пре међународним телима.

¹³⁸ Истраживачки програм „Grassrootsmobilise“ је петогодишњи истраживачки програм основан од стране ЕЛИАМЕП-а (Хеленска фондација за европску и спољну политику) који се бави истраживањем утицаја религије у јавној сфери у Италији, Грчкој, Румунији и Турској. У том циљу, између осталог, активно су се бавили истраживањем поступака пред Европским судом за људска права. Овај истраживачки програм је био активан од 2014. до 2019. године, када је пројекат окончан.

¹³⁹ Чл. 2 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода гарантује да нико не може бити лишен права на образовање. У вршењу свих својих функција у области образовања и наставе, држава мора поштовати право родитеља да обезбеде образовање и наставу који су у складу са њиховим верским и филозофским уверењима.

7.6. Предмети у којима је утврђено да није дошло до повреде одредаба Европске конвенције

7.6.1. М.Т. и остали против Шведске

У предмету *М.Т. и остали против Шведске*¹⁴⁰ представку је поднело троје лица. Прва подносиатеља је мајка другог подносиатеља, означеног као „А.А.К.“ и трећег подносиатеља, рођеног 2003. године, означеног као „М.А.К.“. Подносиоци су се позивали на њихово право на поновно уједињење породице, у складу са чл. 8 и чл. 14, а у вези чл. 8 Европске конвенције, наводећи да су им права гарантована у претходно наведеним члановима ускраћена. Подносиоци представке су сматрали да је првом и трећем подносиоцу неоправдано ускраћено издавање боравишних дозвола у Шведској, за које су сматрали да им се имају издати, а позивајући се на право на реунификацију породице. Миграциона агенција у Шведској одбила је њихове захтеве. Она је одбила захтев прве подносиатељке зато што је, како је наведено у образложењу одлуке, други подносилац стекао право на боравак у Шведској по основу Привременог закона, који је служио као нека врста амандмана Закону о странцима. По Закону о странцима Шведске може се издати боравашна дозвола странцу који је родитељ неожењеног детета, ако је то дете избеглица или лице којем је на други начин потребна заштита и ако је дете стигло у Шведску одвојено од родитеља. Међутим, исто не важи када је дете остварило право на боравак по одредбама Привременог закона. Захтев трећег подносиоца био је одбијен из истих разлога из којих је одбијен и првој подносиатељки, те није било основа да се трећем подносиоцу усвоји захтев за боравак. Суд је нашао да су ови разлози оправдани и да су Шведске власти оствариле правичан баланс између, са једне стране, потреба појединаца за спајањем породице и, са друге стране, интереса заједнице у Шведској, пре свега у виду економског благостања државе.

¹⁴⁰ М.Т. and others v. Sweden, application no. 22105/18

7.6.2. С.Е. и остали против Француске

Предмет *С.Е. и остали против Француске*¹⁴¹ чине две представке о којима је суд одлучивао у истом поступку. У питању су две представке у којима је спор у вези веома сличних ситуација. У првој представци, странке су означене као С.Е. и С.В., као мајке детета, при чему је биолошка мајка С.В., и дете М.В., рођена 2002. године. У другој представци, странке су А.Е., неболошка „мајка“ детета и дете Т.Г., рођена 2008. године. Оба спора су у вези са правом на приватни и породични живот истополних парова са децом. У овом поступку, по речима странака, спорно је то што су француски органи одбили могућност потпуног усвојења од стране неболошких „мајки“, које су се позивале на право на усвојење, односно на издавање документа којим се потврђује *de facto* уживање статуса мајке и детета, а позивајући се на најбољи интерес деце и на однос неболошких „мајки“ са децом. Француски суд је одбио да изда документ о *de facto* уживању статуса из разлога што, како је у образложењу наведено, прави однос родитељ – дете се не може успоставити на основу фактичког уживања статуса. Када говоримо о могућности потпуног усвојења, француски суд је одбио да допусти потпуно усвојење детета из разлога што партнерка која је тражила потпуно усвојење није била у браку са биолошком мајком детета, те би другачија одлука била противна Француском грађанском закону. ЕСЈП је нашао да су образложења судова валидна и да није дошло до повреде чл. 8 Европске конвенције, на које су се подносиоце представки позивале.

VIII ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Право детета на партиципацију је значајан постулат за остваривање најбољег интереса детета. Остваривање права детета на партиципацију захтева да се старији, пре свега родитељи, одрекну потпуне самосталности у доношењу одлука које се тичу њихове деце. Међутим, у пракси се може десити, и дешава се, да родитељи занемарују потребе своје деце, како због безобзирности и незнања, тако и из чврстог убеђења да је њихово мишљење

¹⁴¹ C.E. and others v. France, application nos. 29775/18 and 29693/19

једино значајно. Деца се често сматрају недовољно друштвено и политички зрелим за уважавање њиховог мишљења, а посебно у конзервативнијим срединама, као што су нпр. рурални делови Србије, где преовладава мишљење да би требало препустити родитељима доношење свих одлука које се тичу њихове деце.

Право на партиципацију деце је предуслов за препознавање деце као самосталних носилаца права.

За остваривање појединачних права било ког субјекта у савременом друштву, неопходно је омогућити субјекту који сматра да су му права повређена да се обрати неком независном и непристрасном органу или телу ради заштите његових права, што се најчешће остварује пред судовима. Ово подједнако важи за остваривање права деце. Она заштиту својих права остварују углавном посредно, уз помоћ својих законских заступника, те најчешће немају капацитет да самостално покрећу и воде поступке пред судовима ради заштите својих права. Међународним признавањем права детета, деци је пружена могућност да самостално, пред независним телима штите своја права. Тако, деца могу остварити заштиту својих права и активно деловати у унапређењу права детета у свету, својим учешћем у поступцима пред Комитетом за права детета и Европским судом за људска права. С обзиром на поље деловања Комитета, који је усмерен искључиво на права детета, деца могу остварити своје учешће пред овим телом на више различитих начина. Посредством учешћа деце у раду Комитета, његови чланови прикупљају сазнања о томе како изгледају потешкоће у остваривању права деце, као и у којем смеру би та права требало мењати, а све из перспективе носилаца тих права. Као најзначајнији вид учешћа деце пред Комитетом издвајамо подношење појединачних представки, у случају да дете или његов заступник сматрају да му је неко право предвиђено Конвенцијом о правима детета и опционим протоколима донетим уз њу повређено. Поред тога, у праву Савета Европе, непосредну заштиту деци пружа Европски суд за људска права, а у вези заштите права гарантованих Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и додатним протоколима. Имајући у виду број активности у којима је Комитет препознао децу као активне учеснике као и примере из праксе поступања Комитета и Европског суда за људска права, изводи се закључак да су механизми за заштиту права детета и активно учешће деце у обликовању њихових права на задовољавајућем нивоу. Наиме, у знатној већини

анализираних предмета, како пред Комитетом, тако и пред Европским судом за људска права, та тела су нашла да су права деце у поступку повређена, упркос супротним наводима држава у спору.¹⁴² На основу тога можемо закључити да се заштита деци правично пружа, упркос томе што се наспрам њих у спору налази много „јача“ страна. Оно што се може рећи да изостаје је довољно проширена свест деце о томе како могу заштитити своја права и остварити учешће у њиховом обликовању. То закључујемо тако што, упркос овако постављеним могућностима, деца се изузетно ретко јављају као самостални подносиоци представки пред Комитетом или ЕСЉП, што потврђује наше истраживање. То је и разумљиво имајући у виду њихов нижи степен психофизичког развоја као и уопште слабо познавање својих права. Није реално очекивати од деце да уопште буду упозната са овим могућностима, а посебно начинима на које би требало те могућности остварити.

¹⁴² Посматрајући предмете из нашег истраживања, 71,43% анализираних предмета вођених пред Комитетом, а 80% анализираних предмета вођених пред ЕСЉП решено је у корист деце у спору.

ЛИТЕРАТУРА

1. Benysuz Márta, Optional Protocol on a Communications Procedure; in: Benysuz Márta, Rasiz Anikó (ed.), *International Children's Rights*, Central European Academic Publishing, Будимпешта, 2024, стр. 241-257.
2. Carletti Cristiana, The Third Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child: Preliminary case law assessment for the effective promotion and protection of children's rights, *Global Campus Human Rights Journal* 4, стр. 114-134;
3. Čulo Margaletić Anica, Šimović Ivan, Child representation in cases before the European Court of Human Rights, *Pravni Vjesnik*, бр. 4, Vol. 40, стр. 31-53;
4. Давид Пауло, Конвенција и Комитет за права детета: изузетан изазов за међународну заједницу; у: Вучковић Шаховић Н. (ур.), *Права детета у свету и Југославији*, Београд, 1997, Београдски центар за људска права, стр. 27-42;
5. Драшкић Марија, *Породично право и права детета*, 2011, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду;
6. Ђорђевић Алексовски Сања, Трећи факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 62, 2012., стр. 505-521;
7. Gomien Donna, *Short Guide to the European Convention on Human Rights (3rd edition)*, 2005, Council of Europe Publishing;
8. Јањић-Комар Марина, Обретковић Мирјана, *Права детета – права човека*, Београд, 1996, Досије и Удружење Правника Србије за социјално право;
9. Крстић Ивана, Маринковић Танасије, *Европско право људских права*, Београд, 2016, Савет Европе;
10. Медовић Владимир, *Европски суд за људска права*, Нови Сад, 2001, Адвокатска комора Војводине;
11. Михајловић Љубица, The Third optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure: a new method of legal protection of children's rights, *Law and Politics*, бр. 20, 2022, стр. 161-174;

12. Mol Charlotte, Children's Representation in Family Law Proceedings; in: Liefwaard Ton, Todres Jonathan, (ed.), *The International Journal of Children's Rights*, Brill Nijhoff, 2019, стр. 66-98;
13. Пауновић Милан, Царић Славољуб, *Европски суд за људска права – надлежност и поступак*, Београд, 2007, Правни факултет Универзитета у Београду;
14. Theytaz-Bergman Laura, *A guide for Non-Governmental Organizations Reporting to the Committee on the Rights of the Child*, Женева, 2006, NGO Group for the Convention on the Rights of the Child;
15. Verhellen Eugene, Children's Rights in Europe, *The International Journal of Children's Rights* 1, стр. 357-376;
16. Vlašković Veljko, Children's Rights in the Council of Europe – Framework; in: Raisz Anikó (ed.), *Children's Rights in Regional Human Rights Systems*, Central European Academic Publishing, Будимпешта, 2024, стр. 41-64;
17. Вуковић Шаховић Невена, Петрушић Невена, *Права детета*, Ниш, 2015, Правни факултет Универзитета у Нишу;
18. Вучковић Шаховић Невена, *Међународно-правна заштита права детета*, Београд, 2001, Правни факултет Универзитета у Београду;
19. Вучковић Шаховић Невена, *Права детета и међународно право*, Београд, 2000, Југословенски центар за права детета;
20. Вучковић Шаховић Н., Међународноправна заштита детета и обавезе Југославије; у: Вучковић Шаховић Н. (ур.), *Права детета у свету и Југославији*, Београдски центар за људска права, Београд, 1997, стр. 43-58;
21. Child Rights Connect, *Days of General Discussion by the UN Committee on the Rights of the Child – Information for children's rights defenders*, 2018;
22. Child Rights Connect, *Fact Sheet, Days of general discussion of the Committee on the Rights of the Child – Information for NGOs*;
23. Committee on the Rights of the Child, *General Guidelines Regarding the Form and Content of the Periodic Reports to be submitted by State Parties under Article 44, paragraph 1(b), of the Convention*, ЦРЦ/Ц/58/Рев.1, 2005;

24. Committee on the Rights of the Child, *General Guidelines Regarding the Form and Content of the Initial Reports to be submitted by State Parties under Article 44, paragraph 1(a), of the Convention*, ЦПЦ/Ц/5, 1991;
25. Committee on the Rights of the Child, *Guidelines for Interim measures under the Optional Protocol on the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, 2019;
26. Committee on the Rights of the Child, *Guidelines for oral hearings in the context of the Committee's consideration of communications under the Optional Protocol on a communications procedure*, 2021;
27. Council of Europe, *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*, Strasbourg, 2010, Council of Europe Publishing;
28. UN Human rights treaty bodies, *Guidelines on the independence and impartiality of members of the human rights treaty bodies ("the Addis Ababa guidelines")*, 2012;
29. European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, *Handbook on European law relating to the rights of the child*, Luxembourg, 2022, Publications Office of the European Union;
30. United Nations Children's Fund, *Implementation handbook for Convention on the rights of the child*, Switzerland, 2007, United Nations Publications;
31. Општи коментар број 14: *О праву детета да су његови најбољи интереси од примарног значаја*, УН ЦПЦ/Ц/ГЦ/14, 2013;
32. Општи коментар број 12: *Право детета да буде саслушано*, УН, ОЦРЦ/Ц/ГЦ/12, 2009;
33. European Union Agency for Asylum, *Practical Guide on Age Assessment*, Luxembourg, 2025, Publications Office of the European Union;
34. Директорат *Juriconsult*, *Практични водич кроз услове прихватљивости*, 2019, Савет Европе;
35. Committee on the Rights of the Child, *Rules of procedure under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, ЦПЦ/Ц/158, 2025;
36. European Court of Human Rights, *Rules of Court*, Strasbourg, 2025, Council of Europe;
37. Committee on the Rights of the Child, *Rules of procedure*, UN, CRC/C/4/Rev.5, 2019;

38. Committee on the Rights of the Child, *Report adopted by the Committee at its 46th Meeting*, CRC/C/10, 1992,
39. Committee on the Rights of the Child, *Working methods*, UN;
40. Committee on the Rights of the Child, *Working methods for the participation of children in the days of general discussion of the Committee on the Rights of the Child*, CRC/C/155, 2018;
41. Committee on the Rights of the Child, *Working methods to deal with individual communications received under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, 2015;
42. Committee on the Rights of the Child, *Working methods for the participation of children in the reporting process of the Committee on the Rights of the Child*, CRC/C66/2, 2014;

Попис остале коришћене литературе

1. Предмет Camila против Перуа (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2311315.pdf>
2. Предмет В.Ј. и Р.Ј. против Перуа (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2311249.pdf>
3. Предмет А.В.А. и остали против Шпаније (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2252992.pdf>
4. Предмет N.B. против Грузије (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2238593.pdf>
5. Предмет А.В. против Финске (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2106126.pdf>
6. Предмет А.М. и Е.Р. против Швајцарске (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2502930.pdf>
7. Предмет К.К. против Швајцарске (*Electronic version*)
<file:///C:/Users/Downloads/G2301772.pdf>
8. Предмет F.D. и Н.С. против Португала (*Electronic version*)
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-238634%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-238634%22]})
9. Предмет В.Ф. и остали против Швајцарске (*Electronic version*)
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-225652%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-225652%22]})
10. Предмет Y.Y. и Y.Y. против Русије (*Electronic version*)
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-216018%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-216018%22]})
11. Предмет Тарајева и остали против Русије (*Electronic version*)
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-213371%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-213371%22]})
12. Предмет Parageorgiou и остали против Грчке (*Electronic version*)
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-197254%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-197254%22]})

13. Предмет *У. и остали против Бугарске (Electronic version)*
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-216360%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-216360%22]})
14. Предмет *Matkava и остали против Русије (Electronic version)*
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-229603%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-229603%22]})
15. Предмет *М.Н. и остали против Хрватске (Electronic version)*
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-213213%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-213213%22]})
16. Предмет *М.Т. и остали против Шведске (Electronic version)*
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-220013%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-220013%22]})
17. Предмет *С.Е. и остали против Француске (Electronic version)*
[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-216707%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-216707%22]})
18. Закон о ратификацији Конвенције уједињених нација о правима детета, „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97;
19. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода измењене у складу са протоколима број 11, 4, 6, 7, 12 и 13 „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. и „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/2010 и 10/2015;
20. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, 2011, General Assembly resolution A/RES/66/138.

Сажетак и кључне речи

У овом раду обрађено је право детета на партиципацију, које је значајно у свим животним сферама. Остварење овог принципа у пракси посматрамо кроз могућности деце да непосредно штите своја права и учествују у њиховом обликовању у будућности пред независним међународним телима: Комитетом за права детета и Европским судом за људска права.

Деца иступају пред Комитетом за права детета и остварују своје учешће кроз бројне његове процесе. Тако, деца могу узети активно учешће: у процесу извештавања од стране држава уговорница, у данима генералне расправе, у поступку истраге Комитета, и најзначајније, у поступцима по појединачним представкама. Последњи вид учешћа је најзначајнији зато што, подношењем представки, деца иницирају поступак заштите својих права, повређених од стране неке државе уговорнице. За подношење представки пред Комитетом, деци није неопходно заступање од стране неке одрасле особе (родитеља, старатеља или органа старатељства), већ могу потпуно самостално иницирати и активно учествовати у овом поступку. Предуслов за вођење поступка по појединачним представкама је да је држава, за коју се наводи да је извршила повреду одредаба Конвенције, ратификовала Опциони протокол уз Конвенцију о правима детета о комуникацијским процедурама. Међутим, мана поступка по појединачним представкама је то што одлуке Комитета које произађу из овако вођеног поступка, нису обавезујуће за државе, упркос њиховој ратификацији Опционог протокола. Из тог разлога, постоје оправдане сумње у ефикасност поступка по појединачним представкама.

Док је Комитет специјализован у заштити права деце, Европски суд за људска права је надлежан за заштиту ширег круга људских права. Свакако, то не искључује могућност заштите права детета пред њим. С обзиром на непостојање узрасног ограничења, деца могу самостално подносити представке и пред Европским судом за људска права. Тако, као и код Комитета, за подношење представке, и активно учешће у поступку по њој, детету није неопходан заступник (подразумева се, дозвољено је да дете има заступника). ЕСЉП ће се старати о заштити права загарантованих Европском конвенцијом за заштиту људских права

и основних слобода, у случају кршења истих од стране држава уговорнице. За разлику од одлука Комитета, одлуке ЕСЉП-а су обавезујуће за све државе уговорнице.

Ради непосредног увида у заштиту права деце у раду Комитета и ЕСЉП-а, извршена је студија случаја у којима се деца јављају као наводне жртве кршења њихових права. Анализом издвојених предмета можемо извршити увид када, како и ради заштите којих права се деца обраћају овим независним телима, као и каква је пракса њиховог поступања у заштити права деце.

Кључне речи: права детета, партиципација, Комитет за права детета, Европски суд за људска права.

Summary and keywords

„Procedural rights of the child before independent international bodies“

This Master thesis examines the child's right to participation, which is of great importance in all aspects of life. The realization of this principle in practice is analyzed through children's opportunities to directly protect their rights and participate in their future shaping before independent international bodies: the Committee on the Rights of the Child and the European Court of Human Rights.

Children may appear before the Committee on the Rights of the Child and exercise their participation through a number of its processes. Thus, children can take an active role: in the reporting process by State Parties, in the days of general discussion, in the inquiry procedure, and most importantly, in the communications procedure. The latter way of participation is the most important because, by submitting a communication, children initiate a procedure for the protection of their rights, which have been violated by a State Party. There is no need for children to be represented by an adult (parent, guardian or Social Welfare Department) for submitting a communication to the Committee, thus they can initiate and actively participate in this procedure completely independently. A prerequisite for conducting a communication procedure is that the State that is alleged to have violated the provisions of the Convention, has ratified the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure. However, the disadvantage of communication procedures is that the Committee's decisions resulting from these procedures are not binding for States, despite their ratification of the Optional Protocol. For this reason, there are justified doubts about the effectiveness of the communication procedure.

While the Committee specializes in the protection of the rights of the child, the European Court of Human Rights has jurisdiction over a wider range of human rights. This does not exclude the possibility of protecting children's rights before the Court. Given the absence of an age limit, children can independently submit individual applications to the European Court of Human Rights. Thus, as with the Committee, in order to submit an application and actively participate in the proceedings, a child does not need a representative (nevertheless, it goes without saying that a child is allowed to have a representative). The ECHR will ensure the protection of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights, in the event of their violation by a State

Party. Unlike with the decisions of the Committee, the decisions of the ECHR are binding to State Parties.

In order to gain insight into the protection of children's rights before the Committee and the ECHR, a case study has been conducted, regarding the cases in which children appear as alleged victims of violations of their rights. By analyzing the selected cases, we can gain insight into when, how, and for the protection of which rights children turn to these independent bodies, as well as their practice in protecting children's rights.

Keywords: rights of the child, participation, Committee on the Rights of the Child, European Court of Human Rights.

Биографија студента

Студент Вељко Вељковић рођен је 18.08.2001. у Нишу. Основну школу „Његош“ у Нишу завршио је са просечном оценом 5,00 као носилац дипломе „Вук Караџић“. Средњу Правно-пословну школу у Нишу завршио је, такође са просечном оценом 5,00, као носилац дипломе „Вук Караџић“. Током похађања средње школе, био је вишеструки корисник ученичке стипендије Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу уписао школске 2020/2021 године и на истом дипломирао дана 15.10.2024. године са просеком оцена 9,53. Мастер академске студије, на општем смеру, ужа грађанскоправна научна област, уписао је школске 2024/2025 године, на којима је завршио све предиспитне обавезе и положио све испите са просеком оцена 10,00. Током студија, био је носилац студентских стипендија Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и стипендије Града Ниша по основу Одлуке о подстицају развоја талентованих ученика и студената и стипендије Фонда за младе таленте Републике Србије, тзв. „Доситеје“. Током студија, успешно је завршио Жан Моне модул за Европско монетарно право и учествовао на другим ваннаставним трибинама и предавањима. У оквиру предиспитних обавеза, израдио је већи број семинарских радова из предмета са разних катедри.

Од дана 20.12.2024. године члан је Адвокатске коморе Ниша, у својству адвокатског приправника-волонтера, у циљу стицања потребног знања и искуства за полагање правосудног испита. Енглески језик течно говори, чита и пише, док немачки језик познаје на основном нивоу.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Вељко Вељковић

Наслов мастер рада: „Процесна овлашћења детета пред независним међународним телима“

Ментор: Проф. др Анђелија Тасић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Процесна овлашћења детета пред независним међународним телима“

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Вељко Вељковић

У Нишу, _____

Потпис аутора
